

Европейски проект KEYCOMKIT - “Осемте ключови компетенции за учене през целия живот”

Номер на проекта: 142210-LLP-1-2008-1-ES-GRUNDTVIG-GMP

ДОКЛАД за използваемост на продукт „Наръчник за осемте ключови компетенции за учене през целия живот“

Автори – Екип на SPU (Литва), базиран на доклади от:
Андреан Лазаров (Асоциация „Мария Кюри“ България)
Марлис Оер (Институт за професионално изстване в Горна Австрия – Австрия)
Анка Бандои, Михаи Косовеану (Университет в Крайова – Румъния)
Мария Хосе Алварез (Фондация Метал Астуриас - Испания)

Партньори:

Асоцииран партньор:

SERVICIO PÚBLICO DE EMPLEO

GOBIERNO DEL PRINCIPADO DE ASTURIAS

Координатор:

FUNDACIÓN METAL
ASTURIAS

Този проект се финансира от Европейската Комисия. Тази публикация представя мнението и позицията единствено на нейните автори и не ангажира Комисията или Националната Агенция по какъвто и да е начин.

Съдържание:

1. ВЪВЕДЕНИЕ	4
1.1. За проекта	4
1.2. За партньорите.....	6
2. РЕЗУЛТАТИ И ПОСТИЖЕНИЯ	6
2.1. Демографски данни за целевите групи	6
2.2. Организация на обучението	9
2.3. Лични истории на пилотиращи	24
3. ЕФЕКТИВНОСТ НА КОМБИНИРАНОТО ОБУЧЕНИЕ	28
3.1. Вътрешна ефективност.....	30
3.2. Външна ефективност.....	36
4. ЗАКЛЮЧЕНИЕ И ПРЕПОРЪКИ	42

1. Въведение

1.1. За проекта

Хората днес живеят в сложен социален и политически свят. Повече от всякога, хората искат да планират живота си; очаква се да участват активно в обществото и трябва да се научат да се адаптират към всички промени във всекидневния живот. Ученето през целия живот в най-широкия смисъл на думата, е от ключово значение за научаване и разбиране на това как се посрещнат тези предизвикателства. Ключовите компетенции за учене през целия живот представляват комбинация от знания, умения и нагласи, от решаващо значение за развитието на човека, социалното включване, конкурентноспособността и пригодността за трудова заетост. Те увеличават възможностите за избор, повишават адаптивността към променящите се условия на живот и работа, правят хората социални, мобилни, конкурентоспособни и мотивирани.

Ключовите компетенции играят особено важна роля за овластяване на хората уязвими от безработица и социално изключване. Това е само половината от проблема - тези хора имат ниско ниво на образование, остарели са или имат непродаваеми квалификации. В повечето страни в Европейския съюз (ЕС) съществуват различни възможности за обучение на тези, които търсят знание с необходимите умения и квалификация. Има хора, затворени в порочния кръг на ниско ниво на образование, недостатъчно самочувствие и ниска мотивация за учене. Те често не търсят знание и са обречени на бедност и социално изключване. Ключови компетенции могат да им помогнат да се измъкнат от този кръг и да се възползват от наличните възможности за учене и работа.

Проектът има за цел предоставянето на възможност на хора с висок риск от социално изключване чрез подобряване на основните умения и по този начин, изграждане на път чрез учене през целия живот за устойчиви доходи и смислен живот.

Преките бенефициенти на проекта са: възрастни с висок риск от социално изключване, (хора с ниски основни умения и образование; отпаднали от училище, продължително безработни, хора с увреждания; малцинства, бивши затворници и други уязвими групи от населението в риск от безработица и бедност). Непряко от резултатите на проекта ще се възползват доставчиците на обучение за възрастни (центрове за обучение на възрастни, доставчици на услуги по обучение (първоначално и продължаващо професионално обучение), преподаватели, учители и управители на обучителни институции).

Основният резултат от проекта е специфична методология и дидактични подходи за обучение в ключови компетенции. Това включва: комплект от дидактически модули за обучение в осем ключови компетенции за учене през целия живот, методология на комбинираното обучение, инструменти за външна и вътрешна оценка на обучението, уеб портал и обучение он-лайн, средства за обмен на информация и разпространение на резултатите, новини, връзки и т.н. и иновативен метод на обучение, адресиращ проблеми, общи за по-голямата част от целевите ползватели като: недостатъчни образование и мотивация за учене и липса на познавателни способности. Методологията позволява гъвкаво обучение по такъв начин, че както младите хора, така и възрастните могат да започнат, прекъснат и отново да стартират собствен кариерен път, за да постигнат подобряване на учебния процес и кариерна реализация

В съгласие с Европейската рамка на страните членки¹ наръчника се състои от следните модули:

Модул 1: Комуникиране на майчин език

Модул 2: Комуникиране на чужди езици

Модул 3: Математически умения и основни познания в науката и технологиите

Модул 4: Компютърни умения

Модул 5: Обучение как да учим

Модул 6: Социални и граждански компетенции

Модул 7: Инициативност и предприемчивост

Модул 8: Културни познания

Тези ключови компетенции са взаимно зависими, а акцентът във всеки отделен случай е основан на критично мислене, творчество, инициативност, решаване на проблеми/задачи, управление на риска и вземане на решение. Всеки модул покрива едно основно умение, предоставяне на теория, концепции, практически примери, дейности, полезни връзки, справочници и т.н. Освен придобиване на ключови умения от уязвимите групи обучението предоставя референтна рамка за

---

¹ Европейска референтна рамка за Страните-членки и Комисията

подкрепя политиката за образованието и обучението от доставчиците и работодателите, стремящи се да направят ученето през целия живот широко достъпно и отворено.

Съставът на целевата група, моделите на предоставяне на обучението и условията за изпитване се различават значително в отделните страни, така че сравненията между резултатите във всяка страна не биха били показателни. Този факт обаче не намалява стойността на получените резултати от тестовете, които качествено илюстрират най-важните аспекти на предоставените модели на обучение и ефективността им при различните целеви групи.

Този доклад представлява заключенията от тестването на продуктите в рамките на проекта. Основната идея на доклада е да се демонстрира на практика как обучението работи с различни целеви групи и модели на предоставяне на обучение; разкрива предимствата и недостатъците, за да помогне на потенциалните потребители на продуктите на проекта да избегнат възможни грешки и пълноценно да се възползват от предимствата на продуктите.

1.2. За партньорите

Проектът KeyComKit се осъществява в рамките на програма Грундвиг, мярка „Създаване на иновации“ в рамките на „Учене през целия живот“ и е под надзор на Изпълнителна Агенция по образование, аудиовизия и култура към Европейската комисия (ЕАСЕА). Продължителността на проекта е две години (2008 – 2010).

Партньорския консорциум включва:

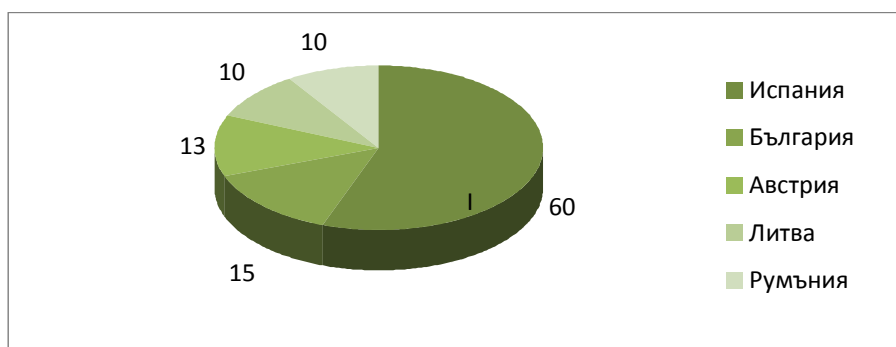
Координатор – Фондация „Метал Астуриас“ - Испания;
Институт за социално-научни консултации - Германия;
Институт за професионално израстване - Австрия;
Асоциация „Мария Кюри“ - България;
Дирекция „Социална политика“ - Литва;
Студентско общество за компютърни изкуства – България;
Университет в Крайова - Румъния.

2. Резултати и постижения

2.1. Демографски данни за целевите групи

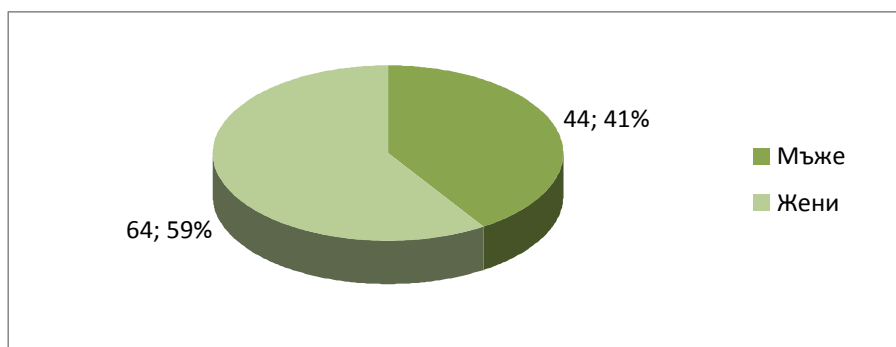
В пилотния процес взеха участие общо 108 души от 5 държави. Почти всички са покрили и осемте модула. Въпросниците за обратна връзка се попълнили от 102 души, тъй като 5 от пилотиращите в Австрия не са ги попълнили. Най-много пилотиращи са от **Испания** – 60 човека.

Пилотиращи по държава

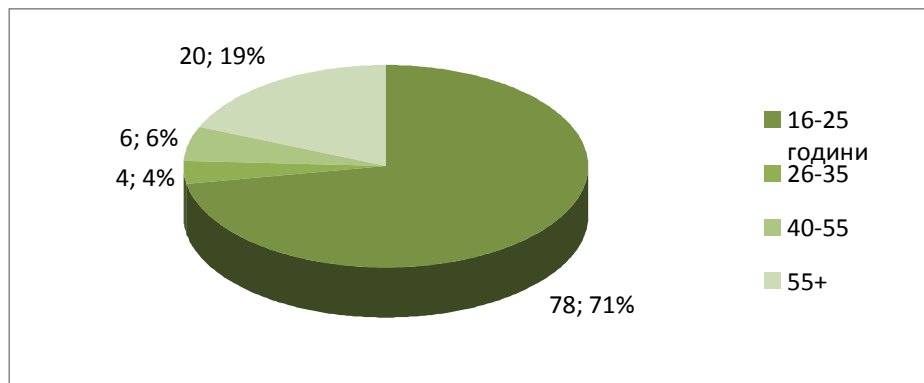
Целевите потребители са хора в риск от социално изключване поради пол, години (по-млади от 25 и по-възрастни от 55), ниска квалификация, с основно образование, липса на трудов стаж, дълготрайно безработни, а някои и с увреждане. Жените преобладават – 59 % от участващите.

Според пол

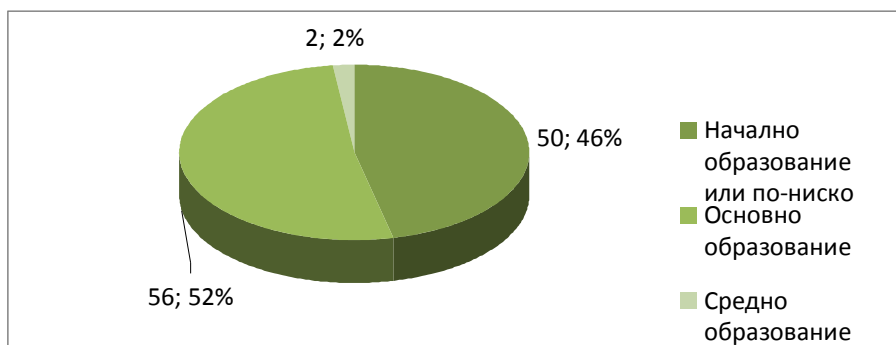
Има две доминиращи групи по възраст: тези между 16 и 25 съставляват 72% от участващите, а тези над 55 години са 18% от пилотиращите.

Според възраст

Болшинството от пилотиращите имат сериозни образователни липси: 46% - са с основно образование, а 52% - със средно. Само 2% от всички участници имат висше или професионално образование.

Според образование

Всички пилотиращи са безработни. Само 9 от тях нямат трудов стаж, а останалите са дълготрайно безработни за повече от 12 месеца.

Сред участниците в пилотната фаза има 15 лица с увреждания. 10 от тях са от училищно ателие “El Coto” в **Испания**. Те имат леки физически и/или умствени увреждания. Останалите 5 пилотиращи са от **България**.

Само 16 от участниците (15%) нямат предишен опит с информално обучение преди стартиране на пилотния процес. Останалите участници са посещавали курсове: компютърни умения, готвене, чужди езици, кетъринг, шофьорски курс, фотография, музика, секретарски курс. Пилотиращите от Испания са участвали в курсове предоставени от общински организации наречен „популярен университет“ (“popular university”).

Участниците са от различни географски точки – например в **Испания** те са от Хихон. Там те са били организирани в три семинарни групи:

- Училищно ателие I (25 души) – Група А;
- Училищно ателие II (25 души) – Група Б“;
- Училищно ателие III “El Coto” (10 лица с увреждания).

В **Литва** всички 10 обучаеми са граждани на Пакалниай (5 души) и на Троскунаи (5 души). Всички те са безработни, но не са регистрирани в бюро по труда, тъй като се чувстват некуражени да намерят работа

В **Австрия** обучаемите са от Линц – Ланд, което обхваща жилищната зона около град Линц.

В **Румъния** обучаемите са от регион Олтения – от град Крайова и Долж.

В **България** пилотиращите са от София, Пловдив, Симеоновград, Варна, Враца, Видин, Септември, Панагюрище и Костенец.

Комютърна грамотност

Нивото на компютърни умения преди започване на обучителния курс варира между много ниско и средно в различните държави.

В **Австрия** всички пилотиращи са компютърно грамотни, ползват интернет, електронна поща, текстообработваща програма, чат. Някои от тях притежават и сертификат ECDL.

В **Испания** целевите потребители са на възраст 16-25 години с основни компютърни умения, позволяващи им да се обучават свободно в онлайн среда. Въпреки това, те предпочитат комбинираното обучение за да бъдат по сигурни в себе си и в придобитите знания.

В **Литва** всички участници в пилотната фаза имат основни компютърни умения.

В **Румъния** само един от пилотиращите може да работи с компютър, макар и на начално ниво. Поради факта, че пилотиращите са на възраст над 50 години те имат нужда от повече време за изучаване на материала.

В **България** повечето потребители не са работили с компютър. Само някои от по-младите потребители умеят да боравят с него. Потребителите от по-далечни зони и селски региони са преминали първо през хартиения формат на материала и след това през електронно тестване на знанията поради липсата на достъп до личен компютър и интернет в техните жилища. Някои от тях имат интернет вкъщи, но уви с доста лоша връзка.

2.2. Организация на обучението

В тази част на доклада ще се запознаете с начините, по които е осъществено обучението. Засягат се аспекти относно комбинирания способ на обучение, начин на представяне на материала и предоставена подкрепа от страна на обучители.

Един от изключително важните аспекти е по какъв начин е бил представен обучителния материал.

Начина на представяне зависи до голяма степен от спецификата на целевата група. Например в **Испания и Австрия** потенциалните обучаеми идват от различни обучителни програми предоставяни от бюрата по труда. В **Румъния, България и Литва** почти всички участници не са посещавали обучителна програма.

В **Испания** целия проект и неговите продукти са били представени първо на персонала на обучителните центрове, където той ще бъде пилотиран. Представители на Фондация „Метал Астуриас“ са организирали няколко срещи с директорите на учебните центрове и трима обучители. Обучителния курс е бил предложен като иновационна дидактична програма в областта на осемте ключови компетенции в тясна връзка със завършване на средното образование.

Основната методология за осигуряване на качествен пилотен процес е:

- Интерактивно обучение през онлайн портала на проекта достъпен на адрес www.keycompetenceskit.eu;
- Обучение лице в лице – въвеждаща среща, междинна среща, тестване на придобитите умения, финална среща и сертифициране.

В **Австрия** обучителните модули са част от политиката на бюрата по труда за насърчаване на заетостта. Партньорът от Австрия отговаря за провеждането на програми и инициативи за бюрата по труда. Основно обучението е преминало в груповата работа.

В **Румъния** обучителите се свързват с мениджъри „Човешки ресурси” и профсъюзни лидери в промишлени предприятия и фабрики в близост до град Крайова. Те разговарят с хората, станали безработни през последните 24 месеца и ги питат дали желаят да се включат в обучителни курсове, без финансови задължения. Хората, приели това предложение биват събрани, за да им бъдат представени проекта и обучителните модули.

В **България** информацията за модулите на проекта е разпространена чрез електронни статии в уебсайт за възрастни учащи както и чрез радио съобщения. По време на първата среща учителите предоставят информация за структурата и съдържанието на всички модули. След това, в дискусия между обучаемите и учителите, всеки обучаем определя кои части от материала са най-интересни за него/нея.

След това учителите представят електронната учебна платформа и нейните характеристики. Те информират обучаемите и къде и как да попълнят тестовете за самостоятелна проверка при приключване на всеки модул. След това обучаемите попълват формуляри за обратна връзка, предоставени им от учителите на български език.

В **Литва**, където целева група са жителите на районите с неблагоприятни условия, е използван приобщаващ подход за представяне на проекта и възможностите за обучение пред потенциалните обучаеми. В населените места, където живеят целевите обучаеми, активно функционират обществени центрове за обучение. Мениджъри на тези центрове са местни жители, които отлично познават всички в квартала. Така че, ръководителите достигат до потенциалните обучаеми неофициално и на различни места, включително в местния магазин, пощата, в домовете на обучаващите се. Те накратко информират потенциалните обучаеми за нова възможност за обучение и ги канят да посетят центъра за обучение, където учителите представят по-подробно идеята на проекта и модулите за обучение.

Мотивиране на обучаемите да учат

Важен аспект на неформалното обучение е мотивирането на потенциалните обучаеми да учат. Очевидно някои целеви групи са по-мотивирани да учат отколкото други. Например, по-младите хора, тези, които вече учат (Испания); или безработните, участващи в обученията на бюро по труда (Австрия); или тези, които случайно са научили за KeyCom Kit чрез медиите и сами се свързват с доставчиците на обучението (България) са по-мотивирани да учат и да подобряват ключовите си компетенции от тези, които са на повече от 55 години и които са неактивни и обезкуражени жители на районите с неблагоприятни условия (Литва) или от безработните, които не се включват в никакви обучения (Румъния).

Във всеки случай, ефективните подходи за мотивиране на уязвими към социална изолация хора да учат могат да бъдат полезни за потенциалните потребители на продуктите на проекта (местни власти, неправителствени организации, работодатели).

В **Испания**, поради естеството на училищните семинари, учениците са наясно със страхотната възможност да бъдат обучавани за придобиване на втори училищен сертификат, тъй като 80% от тях не го притежават (специално споразумение с Министерството на образованието) и те биват информирани за предимството на това, че сами могат да определят времето и мястото на обучението. Тази комбинирана програма предоставя на учениците работа по професии (с високо търсене) с цел повишаване възможностите за тяхното трудово назначение. Комбинираната програма се състои от 2 фази: първа фаза – теоретическо/практическо обучение за 6 месеца, през които учениците взимат стипендия (около 7 евро на ден) и втора фаза – от шестия месец до края; има професионални споразумения с градския съвет и ученикът/работникът получава заплата (тя е около 75% от минималната заплата за професията – 633,30 евро). Затова финансовата мотивация също е важна. В допълнение на това, Фондация Метал ще издаде сертификати на всички посетили и осъществили напредък в курса по проект KeyCom Kit. Обучаемите са силно мотивирани да участват в този курс, защото те оценяват инициативите, които биха им помогнали да постигнат целите си. В същото време те се обучават на професионални дейности, силно търсени на пазара на труда. На тези участници се отпускат субсидии (не от проект KeyCom Kit) в рамките на Обществената служба по заетостта на Астурия.

В **Австрия** учителите разкриват ползите и предимствата за потенциалните обучаеми, като всички те са част от мерките за пазара на труда. Важен момент е, че обучаемите получават помощи от бюро по труда. Договорено е една цяла група да тества модулите. Разбира се, онези участници, които въобще не желаят да участват, не са притискани.

В **България** повечето от обучаемите са мотивирани да участват в обучението, без никакви усилия от страна на „Мария Кюри”, тъй като те откриват информацията за контакт с нас в Интернет, а също са слушали и често излъчваните съобщения по радио Веселина. И така те се свързват с нашия офис и попълват обикновен формуляр, в който те представят информация за себе си и декларират желанието си да участват в обучението по проект KeyCom Kit. Също така, обучаемите имаха възможност да се свързват с учителите си по Скайп за допълнителна подкрепа и това се случваше редовно поне веднъж седмично. Това повиши мотивацията на обучаемите, тъй като те получаваха подкрепа от своите учители, които влизаха по-скоро в ролята на съветници. Екипът на Асоциация „Мария Кюри” мотивира останалите обучаеми със слаба мотивация като им обясни за иновативния методичен подход и съдържанието на модулите, както и за опцията за електронно обучение, което е най-добрият начин за постигане на добри резултати. Асоциация „Мария Кюри” ги подкрепяше и напътстваше по време на цялото обучение.

В **Румъния** опитват да убедят целевата група, че това обучение е нещо, от което могат да се възползват и то абсолютно безплатно. Възможността не би трябвало да се пропуска, тъй като всичко се предоставя – това, което те трябва да направят е да намерят малко време и да имат желание да участват, за да се сдобият с повече компетенции.

В **Литва** целевите бенефицинти са обезсърчени неактивни хора с неблагоприятни условия за живот и привличането на тези хора с ниска мотивация за учене е в основата на успеха на проекта. Съдържанието на модулите може лесно да бъде адаптирано към нуждите на всяка целева група, насърчавайки хората да започнат обучение.

Много често потенциалните обучаеми са хора с ниско самочувствие и очевидните предимства от обучението не винаги ги мотивира да учат. В Литва група от десет обучаеми изявяват доброволно желание да изучат 8-те модула. Учителите ги мотивират, обяснявайки им, че те имат много важна пионерска мисия да тестват новите учебни модули и че техните мнения ще бъдат изключително ценни за привличане на повече хора в нужда в учебния процес. Всички обучаеми споделят, че никой никога не е ценял толкова много тяхното мнение и с голямо желание приемат предложението.

Голяма роля в мотивирането на потенциалните обучаеми да учат изиграват мениджърите на учебните центрове, които са местни и уважавани от обществото хора. Също така, подкрепата от връстници от други членове на общността (със същия социален статус), които успешно учат в обществените учебни центрове (предоставящи обучение, сходно с модулите за ключовите компетенции) е от значение.

Всъщност учителите, мениджърите и хората, които вече учат в учебните центрове събират и насочват заедно своите усилия за убеждаване на обучаемите да се включат в обучението. Те използват няколко метода: достигат до хората, където е възможно (магазини, бивши офиси, домове...); канят ги да дойдат в учебния център и да се срещнат с учителите и обучаемите; разговарят с членове от семейството на целевата група.

Освен от очевидните ползи от обучението (по-високи квалификации) силни мотивиращи фактори за започване на обучение са: безплатното обучение; близост до дома; възможност за отказване във всеки момент.

Успешни аргументи в убеждаването за започване: започнете обучението и ще се сте свободни да се откажете във всеки момент; тези, които споделят сходни на вашите трудности учат с удоволствие; не е мъдро да се отказва каквато и да е безплатна възможност.

Аргументи за продължаване на обучението: сега вижте, че можете; ученето ще разкрие скритите ви таланти и ще ви помогне да намерите по-добър начин да изкарвате парите си; лесно ще подобрите уменията си, които можете да прилагате не само при търсене на работа, но и в ежедневието си. Непряк мотивиращ фактор е по-добрия статус в обществото.

Местоположение на обучението

Важен фактор за достъпност на неформалното обучение на възрастни е избора на правилното място за **обучение**. Местоположението е важно поради следните причини: наличие на компютър и Интернет; малки разходи за транспорт; удобство на учебния процес (възможност за получаване на съвет...).

Гъвкавостта на модулното обучение по ключови компетенции и ефективната онлайн подкрепа дадоха възможност за провеждане на обучението в широк спектър от места, от компютърните центрове до домовете на обучаемите.

Обучението бе проведено в:

- **Австрия** – обучението се осъществява в компютърен център в Траун. Участниците живеят в околните райони. Пътните им разходи се покриват от службата по заетостта.
- **Литва** – обучението се осъществява в компютърни обществени учебителни центрове, разположени в непосредствена близост до домовете на обучаемите.
- **Румъния** – обучението се осъществява в Университета в Крайова в зала с достъп до компютри и Интернет. Транспортът се осигурява от Университета в Крайова.
- **Испания и България** – обучението се осъществява както на специализирани за целта места, така и в домовете на обучаемите.

В **Испания**, повечето от учащите се възползват от интернет връзката и наличието на компютър в съоръженията в училище, но около 35% от учениците продължават обучението у дома или в центрове за предоставяне на обучение (безплатно). Профилът на целевата група са младите хора с основни познания в сферата на ИКТ, така че това не е пречка.

В **България** сесиите лице в лице се осъществяват: две в Пловдив и една в София (тъй като има потребители и от този географски район). Електронните и скайп

сесиите обучаемите провеждаха предимно от домовете си, но някои от тях използваха компютър и Интернет в местните общински Интернет клубове.

Процес на обучение: време, продължителност, напътствие и самообучение

Продължителността на учебните сесии както и прилагането на методиката на комбинираното обучение са важни аспекти от предоставяне на обучението. Как действа комбинираното обучение при различните целеви групи се вижда от връзката между самообучителните, онлайн сесиите и тези лице в лице. Очевидно, по-младите обучаеми с по-високи дигитални компетенции и имащи компютри в домовете си се възползват в най-голяма степен от комбинираното обучение.

В **Испания** обучението започва в края на септември 2010, след организирането на встъпителна среща / работна сесия с директора на училищата и учителите. Предложената от KeyCom Kit методология се обсъжда и адаптира към учебната програма в училищата.

Сесиите лице в лице се осъществяват веднъж седмично (общо 8 седмици) в класна стая, оборудвана с компютри и Интернет връзка. Обучаемите имат възможност да използват компютрите в класната стая извън учебното разписание и са информирани също и за алтернативен обучителен център.

В началото на всеки модул се осъществява въвеждаща сесия лице в лице, в която се описват знанията и уменията, очаквани в края на модула, като отделните раздели, основни понятия и вид релевантни дейности. Учителят формулира също и въпроси за размишление. (Обща средна продължителност: 1 час). Втора сесия лице в лице е организирана за извършване на груповите действия. Те насърчават обучаемите, а учителят може да придобие представа за прогреса на обучаемите (качествените аспекти). Също така, преподавателите и обучаемите се възползват от възможността за формулиране на въпроси и съмнения. Средната продължителност на тази втора сесия е около 2 часа.

В края на курса KeyCom Kit, Фондация Метал издава сертификат за посещение и постижение.

В **Австрия** около 60% от обучението се организира под формата на сесии лице в лице, а останалата част (40%) е за самообучение / онлайн обучение, проведено или чрез онлайн платформата, или чрез принтиране на модулите. Обучението се провежда в периода юни – юли 2010г. и продължава 4 седмици. Поне два следобеда седмично се провежда обучение лице в лице. Останалата част от времето се използва за търсене на работа и самообучение/онлайн обучение. Общият брой на учебните часове е 80 часа (за 5 модула).

В **Литва** обучението се организира от ръководители на учебни центрове в два компютърни обществени обучителни центъра, разположени в различни селски населени места (по пет обучаеми и един преподавател в център). Въпреки, че всички обучаеми имат основни компютърни умения, обучението е започнато от модул 4, за да се засили компютърната грамотност. След това обучението продължава с модулите от 1 до 8. Обучението започва през септември и продължава два месеца и половина.

Учебната програма е както следва: 16 часа за всеки модул (4x4ч. два пъти седмично) с учител (лице в лице) + 2 ч. самостоятелна онлайн работа. В началото учителите предлагат поне 5 часа онлайн работа за всеки модул, но обучаемите не се съгласяват. Обучението лице в лице представлява почти 95% от общото учебно време, а самообучението/обучението лице в лице, съответно – 5%. Сесиите лице в лице се провеждат изцяло с напътствието на преподавателя.

В **Румъния** самостоятелното обучение (онлайн обучението) се оказва не много популярно сред обучаемите, тъй като те се оплакват от липса на време и липса на подходящи средства за обучение – без компютър и достъп до интернет онлайн обучението се лишава от реална основа. Обучение лице в лице – 90%; онлайн обучението е възможно само за един от тях, който има компютър в дома си (на неговия син).

Впоследствие сесиите лице в лице се оказват единствената опция за повечето от тях (девет от десет). Учителите успяват да адаптират съдържанието на модулите спрямо интересите на обучаемите – повече дейности в някои от модулите, докато други биват по-повърхностно изучавани.

Обучението започва през септември 2010г., продължава през следващите два месеца и приключва през ноември. Университетът в Крайова предоставя три превозни средства за обучаемите. Срещите се организират два пъти седмично, три часа дневно, от 17:00 до 20:00ч. Те получават безплатни материали и безплатен достъп до компютрите в университета. Учителите са професори от Университета в Крайова.

В **България** пилотиращите предпочитат да учат самостоятелно в домовете си или в местните Интернет клубове. Онлайн дистанционното обучение в домовете на пилотиращите или общинските Интернет клубове се провежда общо за около 120 – 130 часа. Освен това се провеждат и 3 сесии лице в лице (общо 12 часа), тъй като социалният контакт с връстниците е важен за подобряване комуникативните умения на обучаемите. След втората среща пилотиращите комуникираха един с друг чрез скайп и фейсбук. Продължителността на всяка сесия лице в лице е 4 часа: 3 срещи (12 часа); скайп срещи (двустранно) – между 3 и 10 срещи за всеки пилотиращ; онлайн обучение (самостоятелно) – между 120-160 часа.

Обучителите и техните роли

В **Испания** курсът е представен на 8 обучители, но след преглед на материалните ресурси и профила на обучаемите се решава пилотирането да се ръководи от трима обучители. Една от групите (10 човека с увреждания) тества само един модул – Дигитална компетенция.

В **Австрия** има двама обучители, които са изключително опитни в работата с групи в неравностойно положение. Единият обучител има магистърска степен по педагогика, а другият е обучен гимназиален учител с магистърска степен по електронно обучение / образователен мениджмънт. Вече повече от 10 години и двамата преподаватели работят по проекти за учене през целия живот за групи в неравностойно положение. Те провеждат сесиите лице в лице заедно, за да могат да се концентрират върху отделните обучаеми. Контактите между обучаемите и преподавателите по време на самообучението се осъществяват предимно по имейл. Информални въпроси също са повдигнати по време на сесиите лице в лице. Обучителите се възползват от възможността да споделят в групата някои от въпросите. Има опция за контакт по телефона или електронната поща през самообучението.

В **Румъния** петима обучители провеждат модулното обучение – всички от тях са опитни професори и работят с тази категория хора, имайки предвид тяхната възраст. Всички обучители са включени в дистанционно обучение.

Имайки предвид броя на обучаемите (само 10), обучителите могат да се фокусират върху всеки обучаем като по този начин насърчават всеки от тях и развиват добри комуникативни умения.

По време на самообучението контактите между преподавателите и обучаемите се осъществяват предимно по телефона, тъй като обучаемите не могат да използват компютър (те нямат такъв или нямат уменията да работят с компютър), затова телефонът се оказва най-добрата възможност за контакт между сесиите лице в лице (всеки обучаем има мобилен телефон).

В **Литва** са ангажирани двама обучители. И двамата по образование са психолози и преподават в местния колеж и обществени учебни центрове. Способността за установяване на контакт с обучаваните и насърчаването им да учат е от решаващо значение за успешното обучение срещу специфичните компетенции, които не са толкова подходящи за преподаване на основните знания. По време на сесиите за самообучение обучаемите биват подпомагани от преподавателите. Не се установяват редовни контакти.

В **България** двама компетентни и опитни с целевата група преподаватели са включени в модулното обучение на проект KeyCom Kit. По време на срещите лице в лице за някои упражнения пилотиращите биват разделени на две групи от 7-8 човека. Това е изключително важно, защото всеки пилотиращ може да участва в най-голяма степен в учебния процес. Груповите сесии са особено важни за модули 1,2 и 8, а тази организация на учебния процес се оказва изключително плодотворна. Първоначално идеята на проекта бе да се използва Форумът като онлайн средство за контакт между обучаемите и преподавателите. Обучаемите, обаче, предлагат да се използва скайп и безплатната програма ВОЙП (те вече знаят как да ги използват след изучаването на модул 4). Обучаемите и преподавателите се споразумяват да се срещат онлайн два пъти седмично за въпроси и коментари.

Възприемане на учебния процес от обучаемите

Една от основните задачи на пилотирането на това обучение е да се разбере възможно най-много за това как обучаемите възприемат съдържанието на модулите, методологията и въздействието на обучението върху личностното развитие, имайки предвид сравнително кратката продължителност. Реакциите на обучаемите са много различни в зависимост от техния произход.

В **Испания** обучаемите първоначално изразяват известни съмнения относно възможни липси на комуникация между обучаеми и учител, тъй като за повечето от тях методологията на електронното обучение е нова. И така, учителите обясняват подробно възможностите, предлагани от комбинираното обучение (гъвкавост от гледна точка на време и място, самостоятелно управление на ученето, евтино е, множество други средства за комуникация – имейл, скайп, форум и т.н.).

В **Литва** обучаемите в началото са неспособни да формулират каквото и да е мнение за съдържанието на модулите или за методологията на преподаване. На по-късен етап от обучението става ясно, че самообучението е почти невъзможно. Обучаемите, обаче, оценяват изключително позитивно обучението лице в лице. По-долу са представени две силно релевантни мнения, които отговарят на двата въпроса: как реагираха обучаемите и какво бе постигнато за краткото време.

Откакто съм на 20г. не съм си и представяла, че ще уча отново. Винаги съм асоциирала учението със скучни уроци в училище, непрекъснато ядосан учител, добри и лоши ученици и други такива неприятни неща. Никога през живота ми не ми е било необходимо да търся знания с цел кариерно развитие. Работила съм във ферма и вършех домакинската работа, отглеждайки 3 деца. Сега изкарвам

прехраната си със земеделие. Трябва да си намеря работа по две причини: да повиша дохода си и да получа пенсионно и здравно осигуряване. Засега, не мога да кажа как обучението ще ми помогне да си намеря работа.

Не съм и предполагала, че обучението би могло да е толкова интересно, а търсенето на знания не е задължително да бъде насочено към намиране на работа, а просто към щастие и удовлетвореност в живота. Със сигурност ще продължа да уча, дори и това да не ми помогне да си намеря работа.

56-годишна жена, безработна от 7 години

Работил съм като шофьор повече от 30 години. Сега изгубих работата си. Да намеря работа тук е невъзможно. Чувствам се в затруднено положение и се съгласих да се включа в обучението. Също така, един мой съсед, също безработен, се присъедини към мен. Започнахме от модул „Компютърна грамотност”. Написах първият си имейл и го изпратих на сина ми, който работи в Лондон. Не ми допаднаше идеята да изучавам всичките модули, но стъпка по стъпка се ангажирах повече. Трудно е да се каже кой модул е по-полезен, защото никой не знае в каква посока ще се обърне живота му. Сега съм по-заинтересован от предприемаческите умения и по-малко от общуване на чужди езици и математическа компетентност. Обучението ми подсказа идея да започна дребен бизнес, изцяло оползотворявайки шофьорските си умения. Планирам да създам малка компания за доставяне на товари...

55-годишен мъж, безработен от 2 години

В **Австрия** реакциите на обучаемите са смесени в началото на обучението. Някои от тях се стряскат от количеството текст в модулите. При други има проблеми с мотивацията, дължащи се на скорошен отрицателен опит във формалното обучение. Реакциите по време на обучението и малко след него са доста добри. Те изразяват стойността на самостоятелното и автономно обучение, подчертавайки възможността за избор да учат това, което искат и когато искат. Те харесват/оценяват най-много модул 1 (общуване на майчин език) и модул 7 (предприемачество). Обучаемите обсъждат подробно ключовите компетенции не само за ученето през целия живот, но също и като повишаване възможността за трудова заетост. Всички те виждат смисъла на продължаващото обучение. Въвеждането им в електронното обучение е много важно за тях и бързо свикват със самостоятелното учене. Те са наясно със своите учебни потребности и могат да ги изразяват. Те научават много за предприемачеството и разработват

собствени планове. Те подобряват уменията си за общуване и компетентностите си за прилагане на стратегии.

В **Румъния** обучаемите предпочитат да получат всички модули предварително, за да получат обща представа за съдържанието на обучението. Това би могло да се припише на техните чувства на страх и любопитство, типични за тяхната възраст (55+). Първоначално, броя на страниците предизвиква негативност и те изявяват, че вече не са достатъчно млади и паметта им вече не е толкова добра колкото е била преди. Тъй като учителите представят спокоен и удобен метод на обучение реакциите на обучаемите вече не са негативни. Повече от тях казват, че биха желали да покрият само няколко модула, не всички, но в крайна сметка покриват всички модули (макар и само части от някои модули). И все пак, идеята за учене през целия живот се оказва доста интересна за участниците. Въпреки, че някои от участниците претендират, че са твърде стари, за да учат нови неща, а и част от информацията им изглежда безполезна, те се съгласяват на това предизвикателство. Обучението внася нотка на оптимизъм в техния живот, тъй като някои от обучаемите почти са изгубили надеждата, че ще си намерят работа на тази възраст.

В **България** обучаемите първоначално са малко мотивирани да се обучават. Те имат доста предразсъдъци относно възможностите след обучението да си намерят нормална работа на пълен работен ден. През втората среща обучаемите стават по-ентузиазирани да учат, защото модулите са лесни и достъпни за потребителя. Пилотиращите се чувстват много добре от факта, че се обучават онлайн (в домовете им или местните Интернет клубове), защото това им дава възможност да избират времето и начина, по който ще подхождат към обучението. Те са наясно, че през 16-те учебни часа за всеки модул могат да научат само основните неща за съответната тема. Тази основа, обаче, е от съществено значение за потенциалното им учене през целия живот. При предоставянето на крайната обратна връзка всички пилотиращи заявяват, че ще се опитат да подобрят научените благодарение на нашата инициатива умения и знания.

Възприемане на учебната програма

Предпочитанията на обучаемите относно учебната програма очевидно зависят от социалното им положение и от факта, че за много от тях това обучение е първо след доста дълга ваканция (десетилетия за тези на 55+). Доста вероятно е, ако на по-късен етап бъдат попитани за въздействието на модулното обучение върху живота им, обучаемите да променят мнението си.

В **Испания** по-голямата част от участниците са силно впечатлени от модули 2, 4, 7 и 8.

Модул 2 – Общуването на чужди езици се разглежда като инструмент за способности за общуване в чужбина: съобщения, разговори и по-добри възможности за намиране на работа.

Модул 4 – Компютърната грамотност се смята за основен механизъм за реклама на пазара на труда. Профилът на групата е млади хора с известен опит с работа с ИКТ (компютри, мобилни телефони и т.н.).

Модул 7 – Инициативност и предприемачество. Въпреки младата си възраст, обучаемите оценяват този модул, защото им предоставя знания как да се възползват от комерсиални проекти и бизнес инициативи. Това е разбираемо, защото хората се притесняват за своето бъдеще в страна с най-висока безработица в цяла Европа.

Модул 8 – Културно съзнание и прояви. Обучаемите харесват модула и споделят, че приятният фокус на дидактичните единици и самото съдържание са събудили тяхното любопитство.

Повечето от обучаемите използват компютри, те не са нови за тях, но новото тук е, че могат сами да управляват своето време и да следват своите предпочитания, без да са обвързани с определено местоположение.

В **Литва** всички обучаеми са единодушни в мнението си, че Общуването на чужди езици (*Модул 2*) не е релевантно за тях. Въпреки, че оценяват положително съдържанието на модула, аргументите им против модула са: човек не може да научи чужд език за кратък период от време, без интензивна устна практика и не смятат, че ще приложат тези знания в ежедневието си.

Втората група модули, по-малко интересна за обучаемите е: Математическа компетентност (*Модул 3*); Умения за учене (*Модул 5*) и Културно съзнание и прояви (*Модул 8*). Това не означава, че съдържанието на тези модули не е релевантно или интересно, а по-скоро от значение е обсега на интересите на обучаемите.

Най-привлекателни са модулите Компютърна грамотност (*Модул 4*), Общуване на майчин език (*Модул 1*), Социални компетенции (*Модул 6*) и Инициативност и предприемачество (*Модул 7*).

Обучаемите изтъкват, че новото за тях е било да се научат да общуват с другите. Те не са знаели и, че човек трябва да овладее специални умения, за да се научи да учи (*Модул 5*). Ново за тях е и да учат в група от връстници, а преподавателят да обръща голямо внимание на всеки от тях.

В **Австрия** обучаемите харесват *Модул 1* (общуване на майчин език), *Модул 6* (социални компетенции) *Модул 7* (предприемачество). Някои от тях не виждат смисъл от *Модул 8* (културно съзнание и прояви). За тях самостоятелното обучение и възможността да избират най-важните за тях теми е изключително нова.

В **Румъния** обучаемите са заинтересувани от модулите за общуване (предимно *Модул 2*), *Модул 4* (компютърна грамотност) и *Модул 7* (предприемачество). Те смятат *Модули 5, 6 и 7* за твърде сложни за тях, а *Модул 8* е възприет като четиво по избор, без практическа цел. Университетът в Крайова тества всичките модули, макар и без известни части от някои модули (*Модули 1, 3, 6, 8*). За повечето от обучаемите *Модул 4* е нов за тях и имат голямо желание да научат повече.

В **България** обучаемите харесват най-много *Модул 4*, *Модул 2*, *Модул 8* и *Модул 7*. Те не бяха заинтересувани от *Модул 3* и особено от някои части от него, тъй като обучаемите споделят, че се чувствали повече като истински студенти, а не като участници в учене през целия живот. *Модул 6* също не е толкова привлекателен. Количеството текст и разделите биха могли да се пренаредят и да се включат повече практически упражнения.

Онлайн подкрепа в обучението

Онлайн подкрепата в обучението е важен компонент от модулното обучение на проект KeyCom Kit. Възможността обучаемите да използват онлайн материали по време на самообучителните сесии е важна предпоставка за ефективното приложение на методологията на комбинираното обучение. Тестването показва, че използването на онлайн портала зависи от нивото на компютърна грамотност, образованието и възрастта на целевата група.

При целевите групи, където компютърната грамотност е по-висока, а хората са млади (**Австрия, Испания, България**) онлайн порталът е използван по-интензивно и изиграва важна роля в обучителния процес. При по-възрастните и по-малко компютърно грамотни групи (**Румъния, Литва**) онлайн информацията се оказва недостъпна за обучаемите. И все пак, за тази целева група липсата на умения за работа с компютър и липсата на достъп до такъв не са главните пречки за оналайн самообучение. Слабите познавателни умения намаляват всяка възможност за ефективно самообучение.

В **Испания** по време на въвеждащата сесия обучаемите получават конкретни инструкции за достъп до онлайн обучителната платформа. Те предварително проверяват имейл адресите си (някои от тях получават помощ, за да си създадат нов имейл). Въпреки, че платформата се счита за високо интуитивна, обучаемите се оказват малко озадачени, когато откриват многоезичен портал. Пътя за откриване на дидактичния комплект е подчертан, а в случай на проблем те могат да се свържат с учителя по имейл. Всички те получават наръчника с модулите и в хартиен вариант. Получените коментари относно употребата на платформата

показват, че учителя е направил навигацията много лесна. За всеки модул съотношението практически задачи/теория е 2/1 за асимилиране на понятията. В края на всеки модул се предлагат упражнения за самооценяване, така че всеки обучаем може да оцени нивото на придобитите знания. Някои от участниците нямат компютър или Интернет у дома, но им се предоставя възможност да използват компютрите в класната стая извън учебното време; информирани са и за компютърните центрове в града, които също биха могли да използват. Те проявяват интерес също и към социалните аспекти, социални мрежи (някои от тях вече имат профили във фейсбук). Възможността да се използва онлайн обучението пряко се свързва с възможността за трудова заетост: търсене на работа чрез Интернет, по-добри възможности за работа чрез получаване на квалификация, работа от разстояние.

В **Австрия** темите се представят в сесии лице в лице, групови дискусии и партньорска работа, проведени в групата. Онлайн порталът е използван за индивидуално обучение и за задълбочаване на знанията. Обучаемите сами могат да решат в кои области искат да задълбочат познанията си и върху кои аспекти искат да се фокусират. Достъпът до материалите се оказва лесен. В учебните центрове компютрите са достатъчно, а много от обучаемите имат компютър/достъп до Интернет и у дома. Всички обучаеми получават хартиена версия на наръчника, за да могат да си водят записки, а и да могат да работят независимо от достъп до компютър/интернет. Хартиените копия също били използвани доста интензивно. Количеството текст без напътствия в онлайн материалите плаши предимно не толкова добрите читатели в групата. Това се преодолява с напътствия от преподавателя. Сред факторите, насърчаващи употребата на онлайн информацията са: достъп до компютър и интернет за всички обучаеми и подкрепата от преподавателите, които показват какво би могло да се научи и предлагат начини за научаване. Обезсърчаващи фактори са обширните материали за четене и факта, че обучението е проведено през лятото. Още повече, тъй като покриването на модулите не води до получаването на признат сертификат, мотивацията не се засилва.

В **България** по време на въвеждащата среща всеки обучаем се регистрира в онлайн платформата. Учителите ги напътстват с няколко съвета как да я използват и къде да намерят информацията. Също така те предлагат обучаемите да се свържат с тях по телефона, ако срещнат някакви проблеми. Онлайн порталът се оказва много удобен за тези, които предпочитат да учат извън рамките на нормалния учебен ден – например, някои от обучаемите предпочитат да учат през вечерта или дори през нощта. Така, че порталът им дава възможност да учат когато искат или когато могат. Обучаемите не срещат трудности с онлайн материалите. Някои от тях споделят, че са използвали листове за тестовете, за да са сигурни за отговора преди да го нанесат в онлайн платформата. Всички обучаеми не могат да си позволят да си купят компютърно оборудване поради

нисък доход. Някои от тях ползват старите компютри на своите приятели, деца и т.н. или компютри втора употреба. Тези, които живеят в провинциалните райони, използват компютрите в обществените центрове или библиотеките. Това първоначално ги обезкоръжава, тъй като разбират, че другите участници имат възможност да се обучават от вкъщи, но в крайна сметка посещенията в тези центрове се оказват забавни за тях.

В Румъния обучителният процес е проведен главно чрез срещи лице в лице и чрез групови дейности. Онлайн платформата е нещо съвсем ново за обучаемите и достъпа до нея се оказва възможен само по време на занятията в сградата на университета. Участниците не са имали свой собствен компютър и интернет в домовете си. Само един от тях е имал компютър но без интернет връзка. Това обяснява и факта, че в Румъния основно са използвали хартиения вариант на обучителните материали. Като цяло комуникационата инфраструктура в селските райони все още не е развита и това възпрепятства обучението. Един от пилотиращите казва: *“за мен е много трудно да ходя до интернет кафе, да плащам за използването на компютър и да се обучавам като до мен децата си играят на игрички и биха ми се присмивали.”* Въпреки това, в края на обучението всички пилотиращи са показали значително подобрене в уменията си, включително и в компютърните си умения, което допълнително ги окуражава да продължат и с по-нататъшно обучение.

В Литва най-голямото предизвикателство е употребата на онлайн информация. Тази част от по-възрастните пилотиращи, които нямат опит с информално обучение или комбинирано обучение са извършвали главно селскостопанска дейност и доста време не са изпитвали нужда от обучение. След настъпването обаче на кризата, тези хора са останали без работа, тъй като продукцията им е станала непродаваема, поради оскъпяването на консумативите за нейното производство. Възрастните хора смятат също, че обучението е за млади хора, но в течение на обучителния процес тази нагласа се е променила. Обучението онлайн изцяло е било наставлявано от учител. Ето и две истории на пилотиращи:

Аз започнах да използвам компютър за първи път през април 2009 година след като преминах през обучение в центъра на СПЦ. Моето първо упражнение с подкрепата на учител разбира се, бе създаването на автобиография и качването в сайт за търсене на работа. Също така започнах да използвам интернет за хобито си – риболовът. Срещам трудности с използването на търсачки в интернет, тъй като, когато посоча ключова дума намирам доста резултати с неподходяща информация. Това в един момент ме обезкоръжава, защото трябва да прегледам доста информация, която се оказва ненужна. Онлайн обучението за мене бе добра опция, но само след упражнение с учител. Аз навигирах в онлайн платформата, намирах неща, които разбирах, фокусирах се върху практически упражнения и

точки, които ме интересуваха. Нашият преподавател предложи да се запознаем с един модул онлайн и след това да го разглеждаме заедно с него. Аз опитах с модул 5. Онлайн обучението бе по-малко ангажиращо и беше като четене на книга – никакви дискусии, никакви въпроси. След обучението с напътствията от преподавателя, аз добих обща представа за темата на модула. Самостоятелното учене бе като събиране на факти, които по-късно забравяш.

57 годишен мъж, безработен от 3 години, с предишен обучителен опит (изучавал е компютърна грамотност, комуникативни и бизнес умения)

Не ми харесваше да уча онлайн, без помощ. Ако не разбирах нещо, не знаех как да продължа. Аз използвах компютър, за да принтирам учебните материали на хартия и след това ги занасях къщи, за да ги чета. Понякога молях дъщеря ми да ми помогне.

Ключов момент са напътствията на учителя. Опасявам се, че без помощ от учител, аз няма да мога да продължа сама. Достъпът до компютър или уменията за работа с такъв не са проблем. По време на самостоятелната работа аз не можех да се концентрирам, загубвах темпото и се чувствах обезсърчена....

55 годишна жена, безработна от 5 години, без обучителен опит след завършване на училище.

Въпреки, че обучаемите нямат компютър и интернет у дома, това не е основната бариера пред онлайн обучението. В Обществените обучителни центрове има безплатен достъп до компютри и интернет (на много малко разстояние от домовете на обучаемите). Основната компютърна грамотност на целевите обучаеми очевидно не им позволява да работят свободно онлайн. Но и това не е главният обезсърчаващ фактор. Всичките обучаеми признават, че биха желали да подобрят компютърната си грамотност, но предимно с други цели, различни от онлайн обучение (електронно банкиране, скайп, имейл).

Недобре развитите познавателни способности правят самостоятелното учене обезсърчаващо. Целевата група просто не се интересува от самостоятелно учене и те не знаят как да го осъществяват. Ако те не разбират нещо, те не могат да формулират какво точно трябва да знаят и намират отговора в Интернет. Обучаемите с предишен обучителен опит учат онлайн повече време от тези, за които това обучение е първо откакто са завършили училище. И все пак, дори т.нар. самостоятелни онлайн сесии не са напълно самостоятелни, а по-скоро групова работа. Има пет компютъра на разположение и обучаемите често предпочитат да работят заедно. Те търсят помощ от ръководителя на обучението и обменят съвети по между си...

За хората с ниско образование и които са 50+, потенциалът за онлайн обучение зависи предимно от подобряване на техните познавателни умения. Познавателните умения се подобряват по-трудно отколкото компютърната грамотност. Такова подобрене може да се осъществи през процеса на обучение. Колкото повече хората учат, толкова повече се засилват познавателните им способности. Необходимостта от самостоятелно онлайн обучение ще възникне, ако хората продължат да учат.

2.3 Успешни истории

Посочени по-долу са две истории на успешни участници в KeyCom Kit обучението от България:

Случай 1

“ Аз съм 32 годишна, омъжена жена с едно дете и живея в столицата на България – София. Безработна съм от 2006г. Преди това аз работих в кол център във фабрика за бира, в София. Тъй като собствениците затвориха софийския клон на фабриката, аз изгубих работата си.

Допълнителното обучение е мой приоритет, тъй като искам да бъда по-конкурентноспособна на пазара на труда. Аз знам, че трябва да подобря знанията и уменията си, тъй като имам само средно образование, защото забременях и нямах възможност да продължа образованието си. Дипломирах се в средно общообразователно училище в село близо до София, където всички ученици от различни възрастови групи бяхме в един клас и затова обучението ни бе на доста ниско ниво.

Разбрах за проект KeyCom Kit от статия в сайта на Националната мрежа за хора с увреждания (Network HV), който често посещавам, за да разбирам полезна информация. Бях много щастлива да разбера за тази инициатива за създаване на модулна, електронна, обучителна система, отнасяща се до ключовите компетенции. Преди това бях чела статия в местния вестник относно значението на ключовите компетенции в днешно време и тя гласеше, че те са много важни за успешното социално включване и реализацията на пазара на труда. Затова се свързах с екипа на Асоциация „Мария Кюри” и се срещнах в София с техен мил представител, за да получа повече информация за предстоящото обучение и как бих могла да участвам в него.

Много бях развълнувана от първата среща, защото срещнах нови хора, които са в същото положение като моето. След добре организираната и плодотворна среща аз продължих да си говоря с другите пилотиращи и в края на нашето обучение ние вече бяхме добри приятели.

Силно се интересувах да започна обучението си с Модул 4, тъй като за мене работата с компютър и интернет е важна дори в ежедневието. Преди това обучение ползвах компютъра на съпруга ми само за игри като пасианси (Solitaire). Сега в края на обучението мога да общувам с приятели, които живеят на различни места в България или чужбина. Използвам скайп, за да се обаждам или да си пиша с приятели, а също си направих и профил във Фейсбук, където открих много от моите съученици. Модул 1 също е много забавен и смятам, че с всеки изминал ден аз подобрявам собствените си комуникативни умения. Тъй като бях ученичка преди много години, сега модулът „Умения за учене” осъвремени знанията и уменията ми с нови подходи за учене.

Всеки знае, че в наши дни основните знания по английски език са задължителни за повечето професии. Ето защо много исках да започна да уча и да говоря на английски език. Разбира се, с Модул 2 положих основите на знанията си по английски език и сега силно желая да продължа уроците си в местна езикова школа. Мисля си, че ако подобря знанията си по английски, то ще мога да работя в администрацията, където компютърът, уменията за общуване и английски език са задължителни изисквания.

От Модул 7 научих интересни неща относно как да създам компания, като получих и допълнителна помощ от екипа на Асоциация „Мария Кюри”.

Аз наистина харесвам възможността да уча откъщи в удобно за мен време. Хареса ми и електронната платформа и ми беше много лесно да работя в нея. В края на тестовата фаза аз попълних всички тестове за самостоятелна проверка и съм много по-уверена относно знанията си в сферата на ключовите компетенции.

Всъщност, много се радвам да съобщя, че в края на тестването открих в сайта www.jobs.bg подходяща за мене работа – администратор в склад за дрехи втора употреба. По време на интервюто за работа, работодателят ме попита за моите умения за работа с компютър и трябваше да направя тест, който преминах много успешно. Също така говорихме около 10 минути и той каза, че комуникативните ми умения като цяло са добри за тази работа.

Честно казано, много съм щастлива, че участвах в обучението по проект KeyCom Kit и въпреки, че сега вече работя, аз бих искала в бъдеще да продължа да се обучавам. В този ред на мисли, аз наистина ще бъда благодарна, ако екипът на

Асоциация „Мария Кюри” ме включи и в друга тяхна учебна инициатива. Бих искала да изразя благодарността си към екипа на Асоциация „Мария Кюри” и учителите, които ми оказваха подкрепа и даваха напътствия по време процеса на обучение.

С най-добри пожелания,
С.”²

Случай 2

“Моето име е П. и съм 45 годишна, омъжена жена. Живея в Пловдив и съм безработна от 2005г. Работих като чистачка в местна фабрика, която през 2005г. бе затворена поради фалит. Опитвах се да си намеря работа, но работодателите предпочитаха да наемат млади хора, а също имаха и предразсъдъци относно наемането на хора от ромското малцинство, каквато съм и аз, но аз не се предавам и ще продължавам да търся възможности за работа. Имам и идея да основа собствена малка компания за почистване на офиси и частни домове, тъй като имам още 10г. до пенсиониране и наистина усещам, че все още мога да работя. Откакто съм безработна съпругът ми се грижи за семейните доходи.

Аз завърших гимназия в Пловдив. Тя бе предназначена за ромското малцинство и образователното ниво бе много ниско, тъй като събираха всички ученици в една стая, без значение възрастта. И така учителите преподаваха общи знания, без да задълбават знанията за учениците в различна възраст.

Омъжих се, когато бях последна година в гимназията и към момента имам 7 деца. Най-голямото е на 28 години, а най-малкото – на 7 години. Три от децата ми вече са женени и имам 5 внука. Съпругът ми работи в металургичният сектор и получава много добра заплата, с която можем да оцелеем.

Намерих брошура на проект KeyCom Kit в местното Бюро по труда и си помислих, че това би било отлична възможност да се включа в такова обучение. Още повече, аз силно се интересувах да науча повече за работата с компютри и интернет, както и за предприемачеството, защото както вече споменах имам идея да си създам собствена компания. И така, аз се свързах по телефона с екипа на Асоциация „Мария Кюри”, за да получа повече информация за процеса на обучение и за това как бих могла да участвам в него. Милият човек ми обясни, че бих могла да посетя техния офис и да обсъдим всичко, което ме вълнуваше. След

---

¹ Случаят е преведен на английски от служителите на Асоциация „Мария Кюри”

2 дни аз посетих офиса на Асоциация „Мария Кюри” и им разказах за моето положение и желанието ми да участвам като обучаем в пилотната фаза. Служителите на Асоциация „Мария Кюри” ме поканиха да участвам в първата среща за въвеждане в обучението, която бе определена за 2-ри септември, 2010г.

Аз бях много щастлива, че и другите хора, обучаеми като мен, ме приеха много добре, без значение, че съм от ромското малцинство. Обикновено хората имат предрасъдъци спрямо нас, но тук всички участници ме приеха много добре. Ние разговаряхме за настоящата си ситуация като безработни и споделихме мисли и идеи за това какво би могло да се направи в бъдеще, за да си намерим подходяща работа.

Тъй като нямам компютър у дома аз посещавах местния ромски център, който е оборудван с компютри, които могат да се използват безплатно. Използвах също и хартиената версия на модулите.

Започнах обучението си с модулите 1, 4 и 5. След това продължих с модул 7, който беше най-интересен за мен. Наистина се наслаждавах на груповите дейности по време на срещите лице в лице, а и когато си говорихме във Фейсбук; по време на ролевите игри сме водили и разговори на английски език и не мога да не спомена, че се радвах да участвам и в дейностите на модул 8.

Сега, в края на обучителния процес, аз мога да се свързвам чрез скайп с много мои приятели и роднини в Турция. Научих някои поздравителни и други фрази на английски език, но мисля, че трябва да науча повече, ако искам да мога да водя нормален разговор на английски език. Сега мога да кажа, че обучението като цяло бе много интересно за мен.

В края на обучението аз бях силно мотивирана да намеря възможност да създам своя компания. Тъй като по време на обучението бяхме разигравали ролеви игри за стъпките за основаване на малко и средно предприятие, сега аз знам къде да отида за необходимите документи и подкрепа. Първо посетих местното Бюро по труда, където има правителствена програма за дългосрочно безработни, които искат да започнат собствен бизнес или да създадат своя компания. Българското правителство предоставя финансова подкрепа само през първата година. След това бенефициента е длъжен да покрие всички свои разходи с печалбата от първата година.

И така, сега аз подготвям необходимите документи и се надявам моята компания за почистване да бъде създадена в началото на Декември 2010.

Искам да кажа „Благодаря, много приятели” на екипа на Асоциация „Мария Кюри” и особено на учителите ми Силвия и Лалка, за техните мили съвети и подкрепа. Пожелавам „Успех на целия екип по проект KeyCom Kit!”³.

3. Вътрешна и външна ефективност на комбинираното обучение

Целта на проект KeyCom Kit е да отговори на потребностите от обучение и развитие на една доста „сложна” целева аудитория – хора, уязвими от социално изключване с ниско ниво на образование, недостатъчна мотивация за учене и недобре развити познавателни умения. Обучението в KeyCom Kit цели по-широки потребности от развитие отвъд прехвърляне на фактическите познания.

За да бъдат ефективни преподаването, обучението и ученето трябва да са свързани с потенциала на обучаемия, индивидуалните стилове на учене и по-широки житейски потребности.

Жизнено важен аспект на оценяването на неформалното обучение за възрастни е въздействието му върху човека, който се оценява.

Обратната връзка е съществена, за да разберат хората как напредват, но също е важна и за увереността на обучаемия. Тъй като, за да се посвети на обучение, целевата група силно разчита на увереност и вяра, че обучението е постижимо, начинът, по който тестовете и оценките са създадени и управлявани, а резултатите представени обратно на обучаемите, представлява много важна част от процеса на учене и развитие.

Оценката не е само за учителя или преподавателя, или организацията и законодателите – тя е жизнено важна и за самия обучаем.

Затова е важно да се разбере как участниците са реагирали на изпитването. Това мотивирало ли ги е или по-скоро е предизвикало страх и е извикало в съзнанието лоши спомени от училище?

Като цяло всички целеви обучаеми приемат тестването положително, без значение от техния образователен опит.

В **Испания** и **Австрия** целевите обучаеми са участвали в различни учебни програми, те са мотивирани да учат и да бъдат изпитвани.

В **Испания** младите хора са се явявали на тестове за подбор, за да постъпят в специализираното училище. Те са доволни от включването им в обучителни програми и от предоставените добри възможности за обучение.

В **Австрия** обучаемите не са тествали *Модул 2* Общуване на чужди езици, *Модул 3* Математически компетенции и основни компетенции в науката и технологията и *Модул 4* Умения за работа с компютър, защото нивото на техните умения в тези области отговаряло или било по-високо от това, което тези модули предоставяли.

Българските обучаеми приемат оценяването положително, защото им е обяснено, че това не е официален изпит, а самостоятелно изпитване, целящо да им помогне да открият какви знания са придобили след завършването на всеки модул. Младето хора с образователни пропуски предпочитат да не са третираны като ученици, а по-скоро да бъдат напътствани и съветвани.

В **Румъния** повечето от обучаемите нямат нищо против изпитването, тъй като те го смятат за начин да проверят дали са научили нещо.

В **Литва** обучаемите са по-възрастни хора, които са спрели да се обучават преди десетилетия, но приемат оценяването положително, защото то е неформално и достъпно за учащия.

Ефективността на обучението в KeyCom Kit се оценява на две нива: външно и вътрешно, спрямо системата от въпросници, направени на базата на „Нивата на Къркпатрик“:

1. **Реакция** – Какво смята обучаемия за обучението?
2. **Учене** – Какви факти, знания и т.н. получава обучаемия? „Какви принципи, факти и техники се разбират и възприемат от страна на участниците?“
3. **Поведения** – Какви умения обучаемите развиват, например променят поведението си при търсене на работа или решения да продължат да се обучават?
4. **Резултати за ефективност** – Какви резултати са постигнати по мнение на обучаемите в по-широк смисъл, отвъд традиционните академични постижения?

Външната ефективност се изразява от гледна точка на задоволяване на личните стремежи, постигнати в резултат от процеса на обучение в рамките на следните качествени социални цели:

- Въздействие върху ученето през целия живот;
- Увеличаване на правата;
- Способност за трудова заетост;
- Социална мобилност.

Вътрешната ефективност се отнася до възприемането на обучението в проект KeyCom Kit в рамките на следните вътрешни качества:

- Съдържание;
- Методи на преподаване;
- Система за оценяване;
- Постигнати резултати.

Както външната, така и вътрешната ефективност се представят като общи резултати за всички обучаеми и всички модули, с изключение на група от 10 човека с увреждания, които са тествали Модул 4 Умения за работа с компютър. Отделното отразяване на мненията и становищата на такава специфична целева група е изключително ценно.

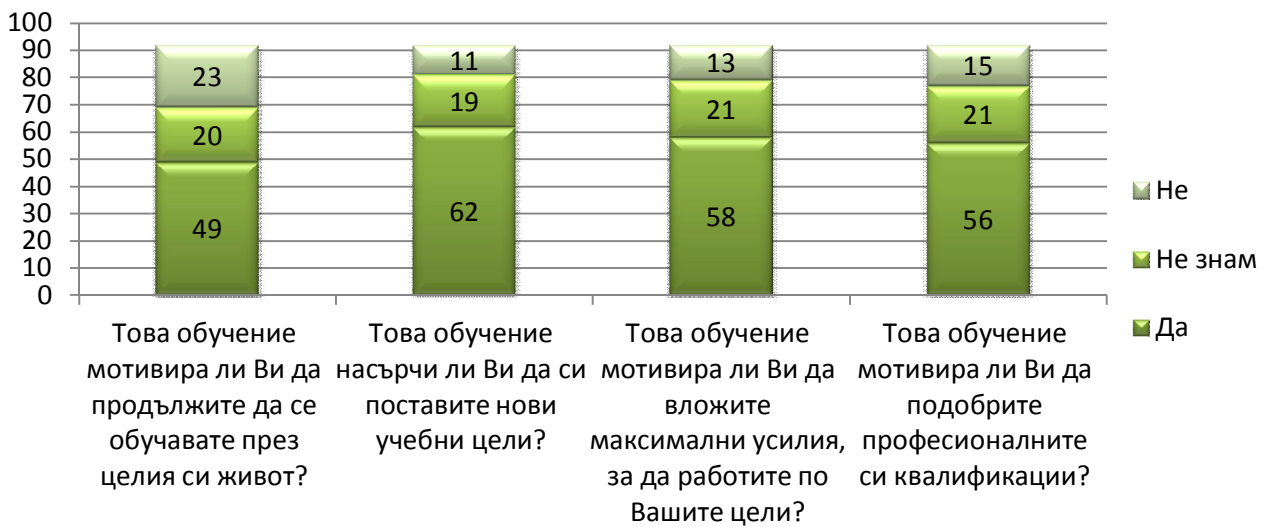
Въпреки, че не всички обучаеми са отговорили на всички въпроси и не всички модули са тествани (Австрия), резултатите са представени в проста обща форма с предположението, че тези резултати отразяват главната картина на качествено възприемане от страна на обучаемите по този начин, отговаряйки на главната цел на оценката от пилотирането.

3.1. Външна ефективност

Деведест и двама обучаеми участват във външната оценка и попълват въпросниците.

Въздействие върху ученето през целия живот

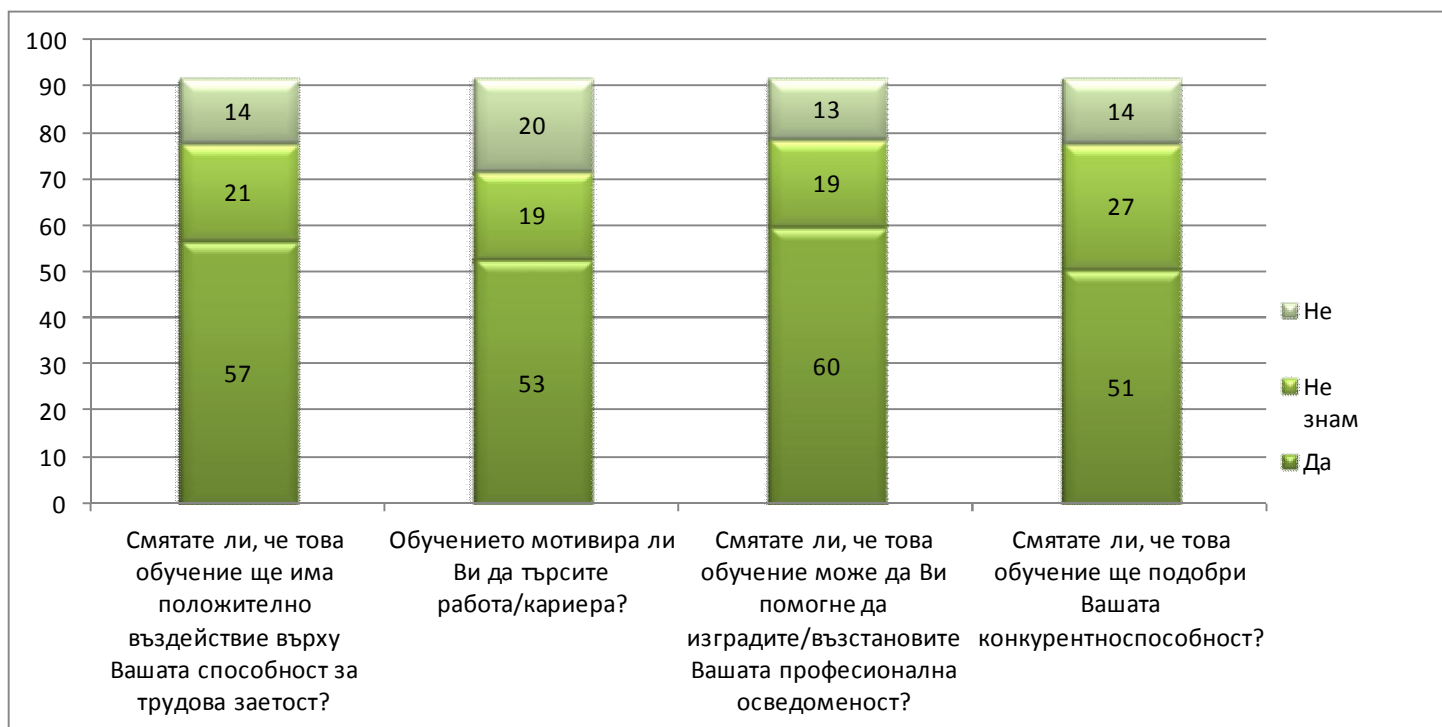
Като цяло обучението има положително въздействие върху ученето през целия живот, голяма част от обучаемите се съгласяват, че KeyCom Kit обучението ги е насърчило да си поставят нови учебни цели и да положат усилия да ги постигнат.

По-голямата част от интервюираните (53%) смятат, че обучението ги мотивира да продължат да се обучават. Фактът, че 22% нямат отговор на този въпрос не означава, че интервюираните няма да продължат обучението си. Нормално е хората с по-ниско образование да изпитат трудности да се изразят в рамките на краткосрочно обучение като това в KeyComKit относно въздействието върху ученето през целия живот, увеличаване на правата и други.

Дори повече респонденти (67%) са съгласни, че обучението ги е мотивирало да си поставят нови учебни цели и да положат усилия да ги постигнат (63%). Обучението подтикна 61% от обучаемите да подобрят или да сменят професията си.

Обучението KeyComKit има значително положително въздействие върху способността за трудова заетост на обучаемите. Те се чувстват по-кокурентноспособни на пазара на труда, защото обучението е подобрило тяхната информираност за професиите. И когато хората осъзнаят какво представляват (или биха могли да бъдат) те стават по-мотивирани да си търсят работа или кариера.

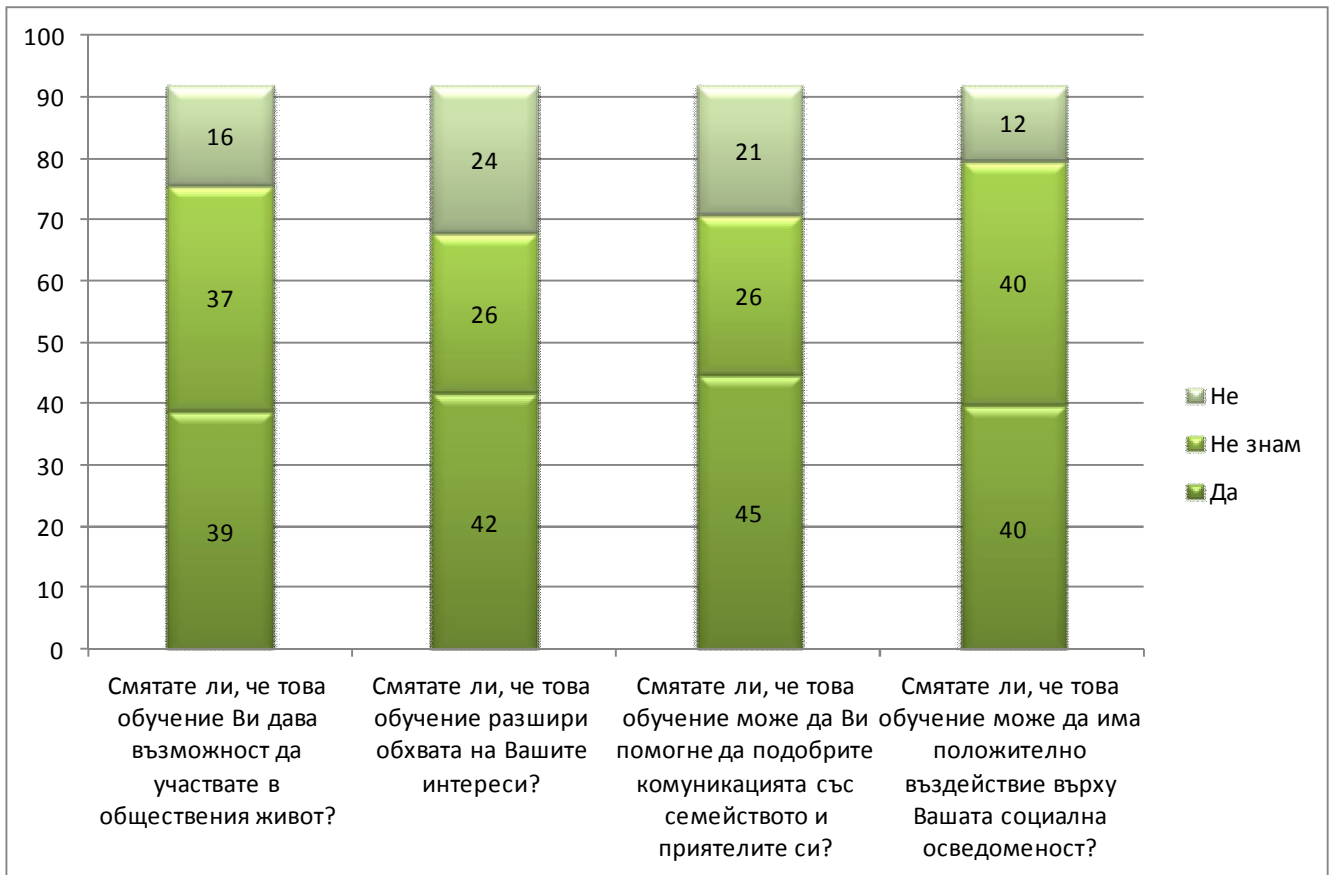
Трудова заетост

65% от всички респонденти смятат, че обучението им е помогнало да възстановят професионалната си осведоменост; 58% от респондентите се чувстват по-мотивирани да си търсят кариера или работа. 62% от обучаемите смятат, че в резултат обучението са подобрили способността си за трудова заетост и 55% смятат, че са станали по-конкурентноспособни на пазара на труда.

Една от най-важните цели на ключовите компетенции е засилване на правата на обучаемите, изразено в подобряване способността и желанието за участие в обществения живот, а социалното общуване е станало богато и плодородно.

Увеличаване на правата

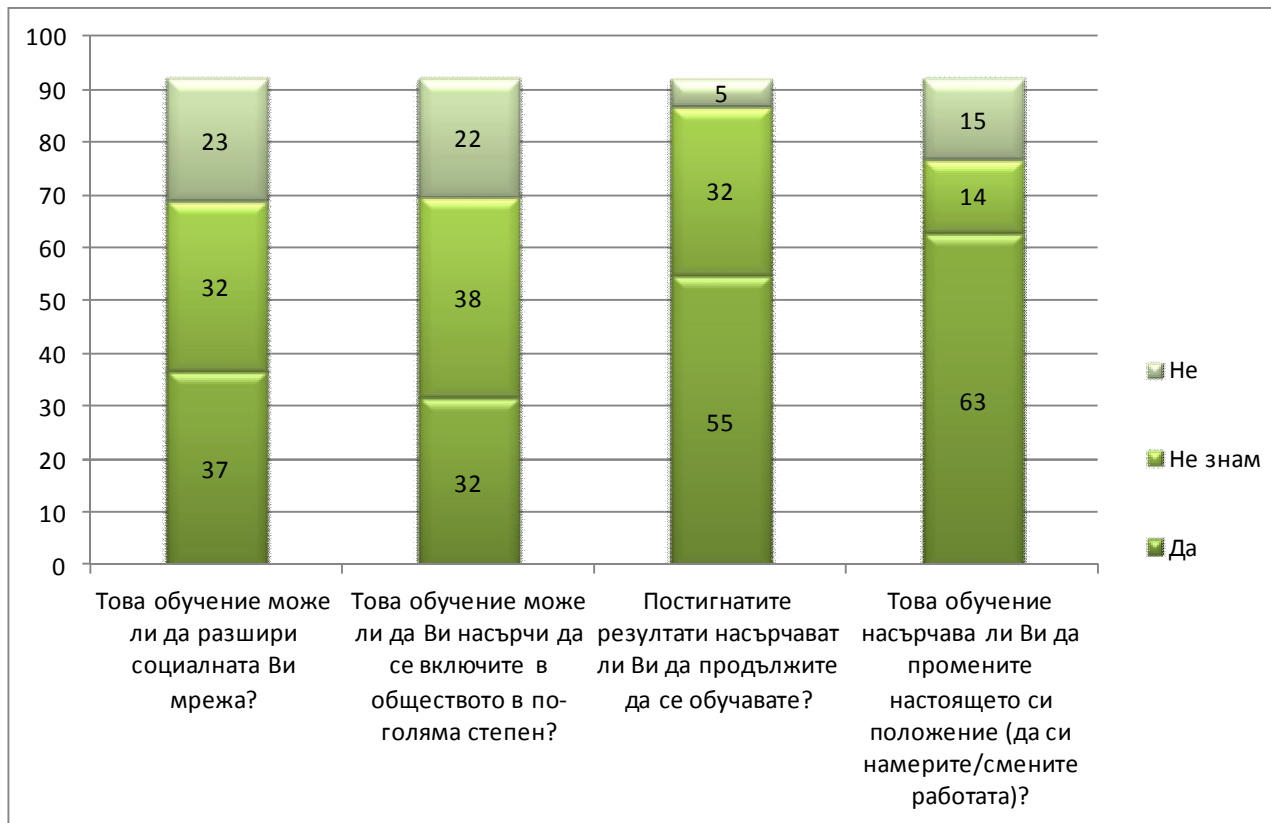
Оценката за въздействието на обучението върху нечий права е много по-сложна от например тази за ученето през целия живот или трудовата заетост. Общуването и участването в обществения живот са сложни области на човешкия живот, които не могат лесно да се променят под влияние на самото обучение – много други фактори имат значение.

Независимо от това, резултатите от обучението в KeyCom Kit върху увеличаване на правата са впечатляващи – много от обучаемите оценяват положително въздействието на обучението върху тяхната социална осведоменост. Въпреки, че пропорцията на тези, които нямат отговор на тези въпроси е относително висока (между 28% и 43%), сравнително малко хора смятат, че обучението не им е дало повече права (между 13% и 26%).

42% от респондентите смятат, че обучението им е дало възможност да участват в обществения живот; 46% - че обучението е разширило техните интереси; 49% - че обучението е подобрило общуването им със семейството и приятелите и 43% - че се чувстват повече социално осведомени след обучението.

Наборът въпроси за социалната мобилност позволява да се проверят повторно някои от отговорите на ключови въпроси – въздействие върху ученето през целия живот; трудова заетост и увеличаване на правата.

Социална мобилност

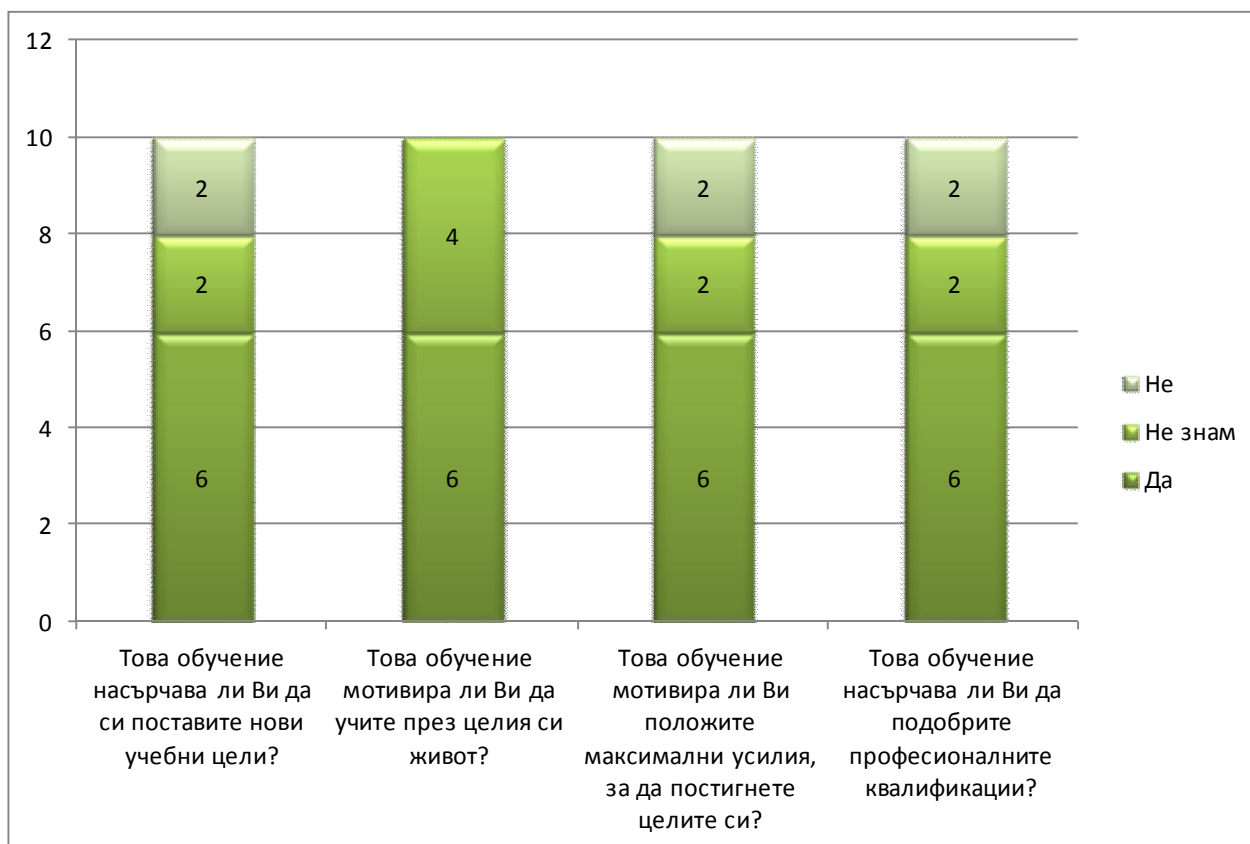

Отговорите на въпроса за социалната мобилност показват, че обучаемите са разбрали правилно ключовите въпроси от другите секции и че техните отговори отразяват техните становища.

60% от респондентите потвърждават, че обучението е имало положително въздействие върху ученето през целия живот и ги е насърчило да продължат да учат. 68% смятат, че обучението със сигурност ще ги насърчи да променят сегашното си положение към по-добро и ще потърсят или ще си сменят работата. Между 35% и 40% респонденти признават, че обучението ще има положително въздействие върху тяхното включване в обществото и ще разшири техните социални мрежи.

Резултатите от оценката на външната ефективност сред учащи с увреждания (Испания), които тестват *Модул 4* Компютърна грамотност убедително показват колко е важно хората с увреждания да се обучават в ключовите компетенции.

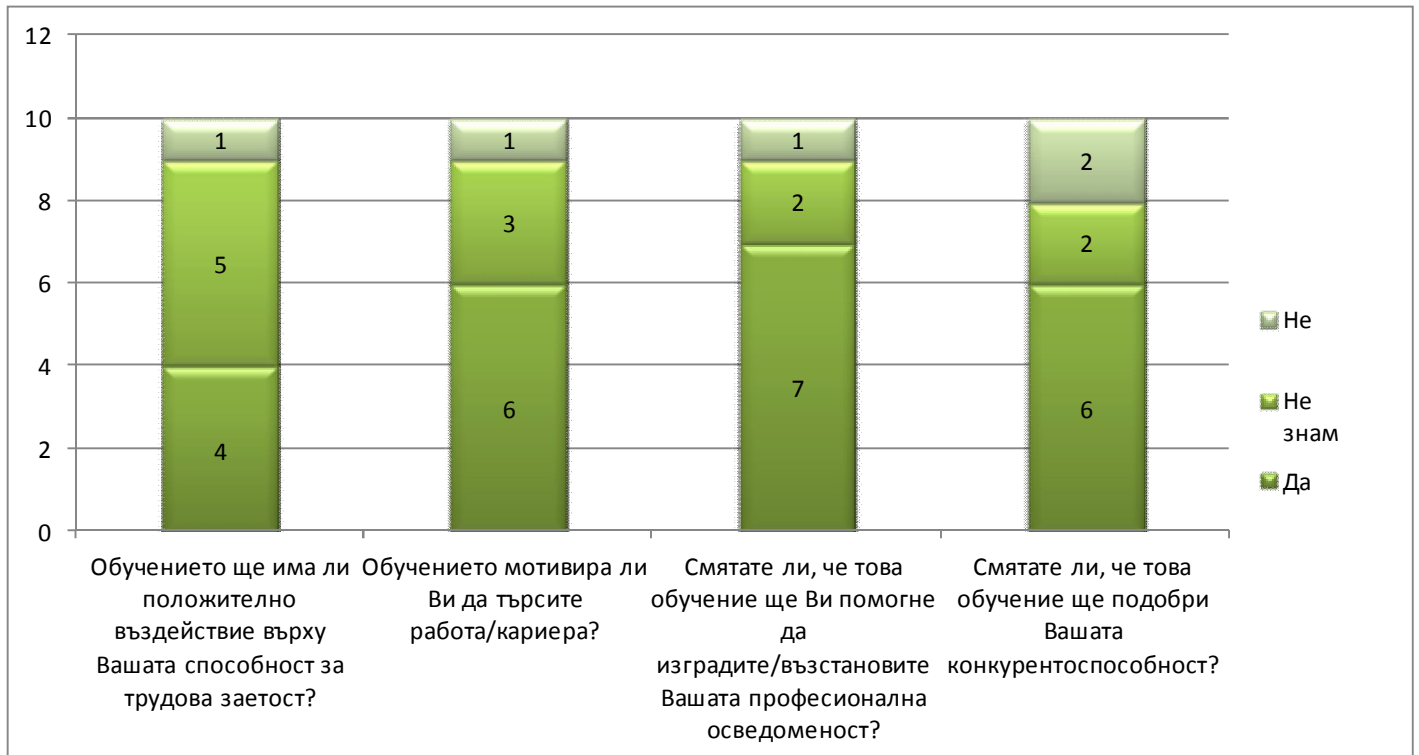
Въздействие върху ученето през целия живот

Повечето от обучаемите (6 от 10) оценяват положително въздействието на обучението в компютърна грамотност върху решението им да си поставят нови учебни цели и да положат усилия да ги постигнат.

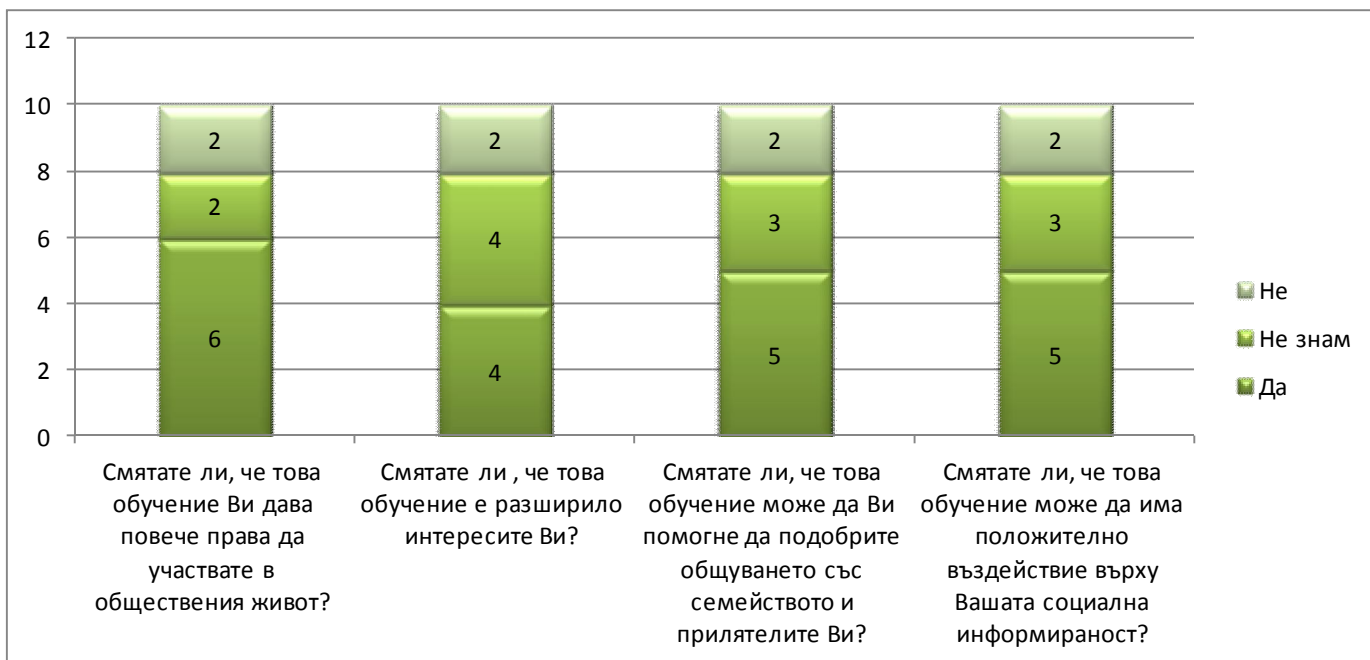
Добри резултати са получени от въпросите за способността за трудова заетост. Въпреки, че само 4-ма човека смятат, че обучението ще подобри шансовете им да получат и задържат работа, повечето от тях смятат, че то ще ги мотивира да си търсят работа/кариера (6); да изградят/възстановят професионалната си осведоменост (7) и да бъдат по-конкурентноспособни. Фактът, че по-малко хора смятат, че шансовете им за трудова заетост ще се увеличат след обучението, може да се припише на възприемането на увреждането като бариера пред трудовата заетост, което не може толкова лесно да се намали от каквото и да е обучение.

Трудова заетост

Въздействието на обучението върху увеличаването на правата не е еднакво. Повечето от интервюираните смятат, че компютърната грамотност ще им даде възможност да участват в обществения живот (6 човека); половината от обучаемите смятат, че обучението ще подобри тяхното общуване с приятели и ще ги направи по-информирани.

Увеличаване на правата

Въпросите са социалната мобилност разкриват, че хората с увреждания са по-склонни да приписват по-малко влияние на обучението като катализатор на промяна отколкото другите целеви групи. Само 4 човека от десет смятат, че обучението може да ги насърчи да променят положението си и да разширят интересите си.

Социална мобилност

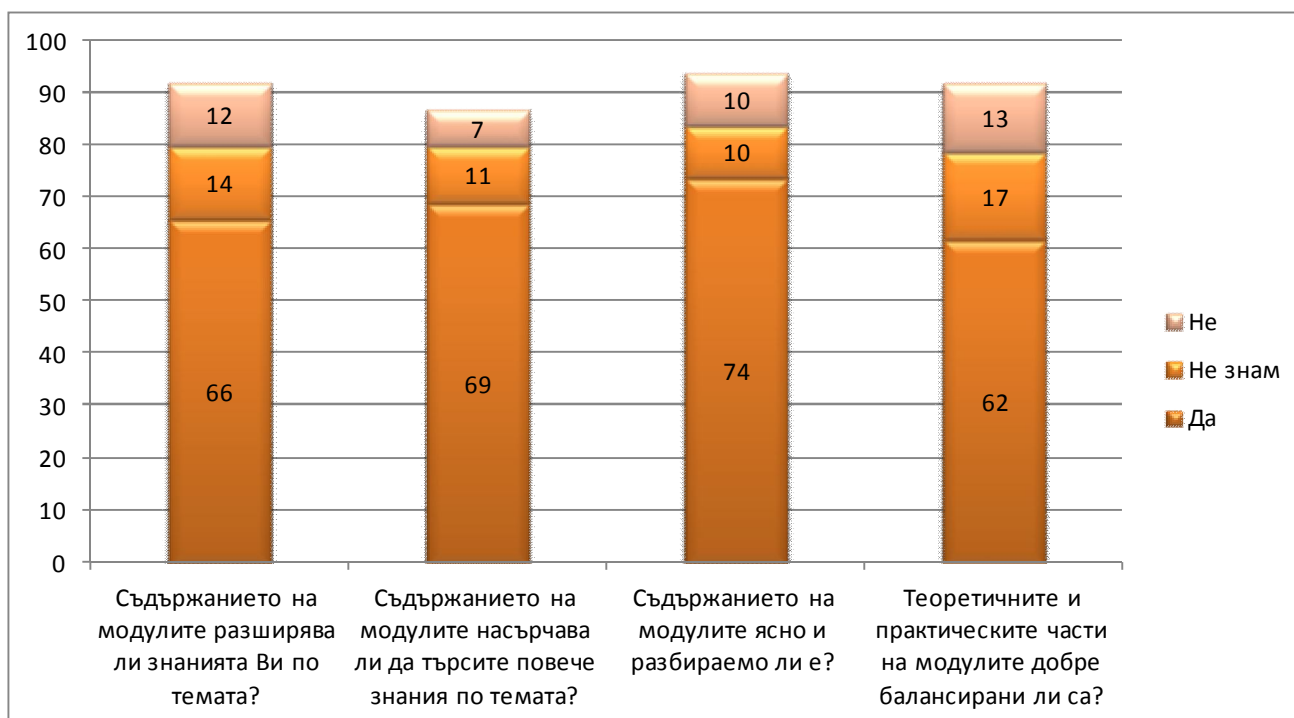
Признанието от страна на повечето обучаеми (7) разкрива колко е важен достъпът до учене през целия живот за хората с увреждания. В действителност, за повечето от тях ученето би могло да бъде единствения път към социалното включване и пълноценен живот.

3.2. Вътрешна ефективност

При оценката на вътрешната ефективност, броят на интервюираните варира за различните въпроси, тъй като някои от тях не са отговорили на всички въпроси.

Оценката на вътрешната ефективност отговаря на въпросите как учебното съдържание, методите и онлайн подкрепата от една страна отговарят на очакванията и възможностите на обучаемите, а от друга – как те допринасят за целите за учене през целия живот.

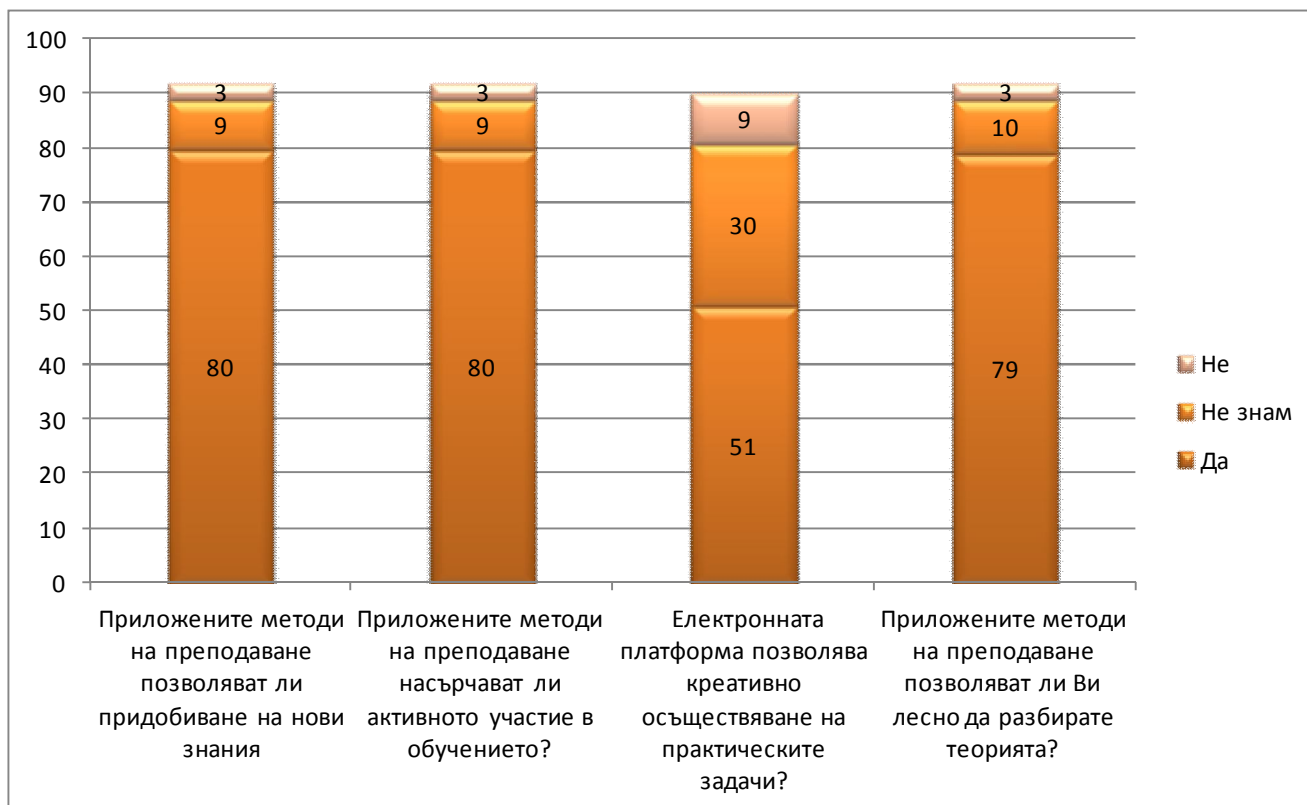
Съдържание

Общо взето, повечето от обучаемите смятат, че съдържанието на модулите разширява знанията по темата (72%), насърчава търсенето на повече знания по темата (79%), е ясно и разбираемо (79%) и теоретичните и практическите части са добре балансирани (67%).

Методи на преподаване

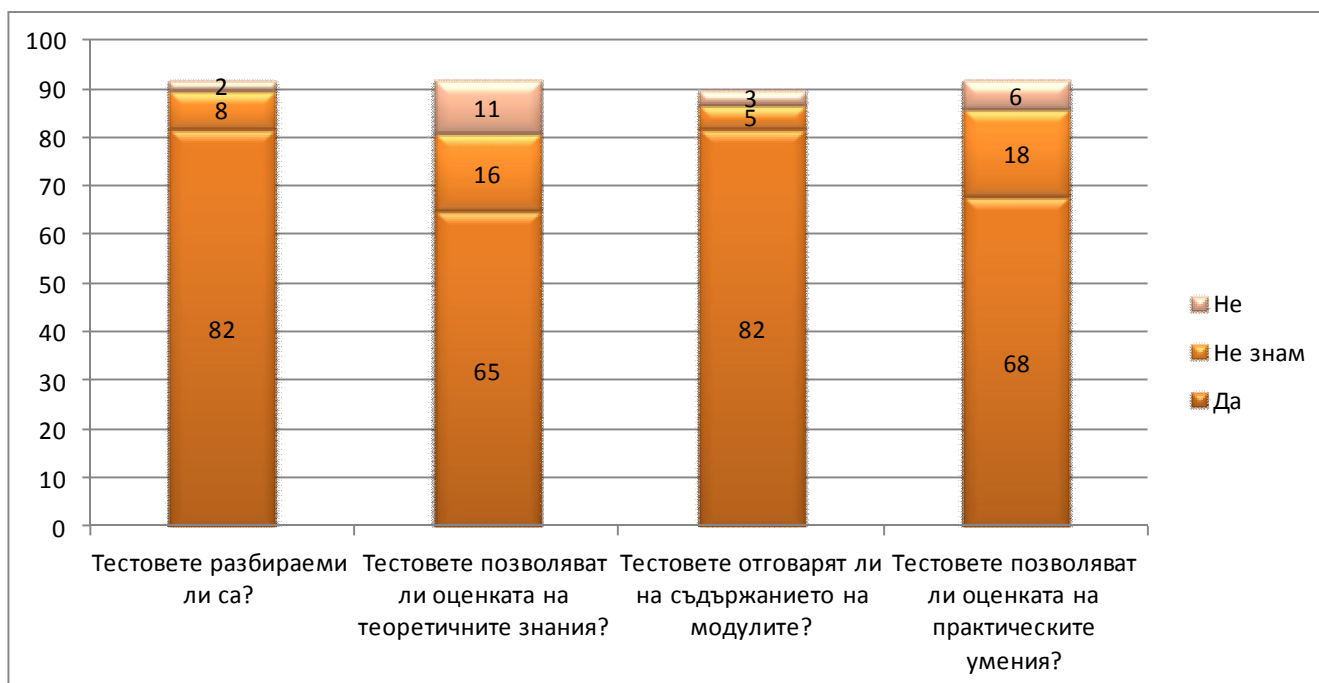

Оценката на методите на преподаване може да бъде объркваща, защото в действителност различните целеви групи са изложени на различни методи на преподаване, обединени под едно „заглавие”. Ако обучаемите в **Испания** и **Австрия** са учили по методологията на комбинираното обучение, то в **Литва** и **Румъния** комбинираното обучение е заменено от обучение лице в лице. Отговорите на обучаемите илюстрират тази противоречивост.

Абсолютно мнозинство от обучаемите се съгласяват, че методите на преподаване позволяват по-добро възприемане на знанията, разбиране на теорията и насърчават активното участие в учебния процес. В същото време очевидно по-малко хора смятат, че електронната платформа е била ефективна при креативното осъществяване на практическите задачи. Тази оценка не означава, че електронната платформа не е ефективна, а просто, че за много от обучаемите тя е била недостъпна или трудна за употреба поради липса на познавателни умения и компютърна грамотност.

Отговорите на въпросите за системата на оценяване разкриват, че за мнозинството от интервюираните оценяването е било достъпно за обучаемия. За преобладаващ брой интервюирани (89%) тестовете са разбираеми и съответстват на съдържанието на модулите (91%). По-малко от интервюираните са могли да оценят дали изпитването е позволявало да се оценят теоретичните и практическите знания. Това може да се припише на факта, че за хората с пропуски в образованието може би е трудно да направят оценка в каква степен изпитването позволява оценката на теоретичните и практическите знания.

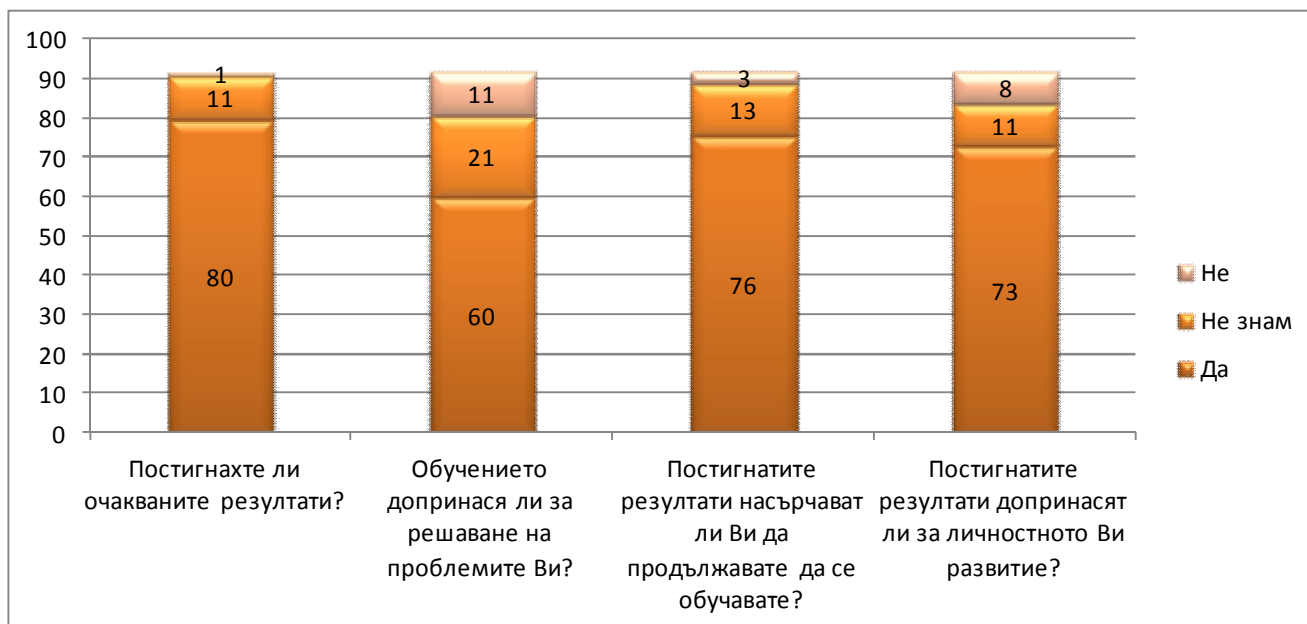
Система за оценяване

За разлика от формалното академично обучение, където резултатите могат да бъдат формализирани от гледна точка на оценките и други методи за измерване на представянето, при неформалното обучение за възрастни и по-конкретно при смесени целеви групи, често резултатите са въпрос на индивидуално възприемане. Всеки обучаем постъпва в обучението със своето разбиране за резултатите, които той/тя очаква да постигне. Често умерените от академична гледна точка резултати могат да означават истински пробив за обучаеми, уязвими от социално изключване.

При оценката на постигнатите резултати, обучаемите са попитани за техните очаквани резултати и възприети постижения.

Резултати

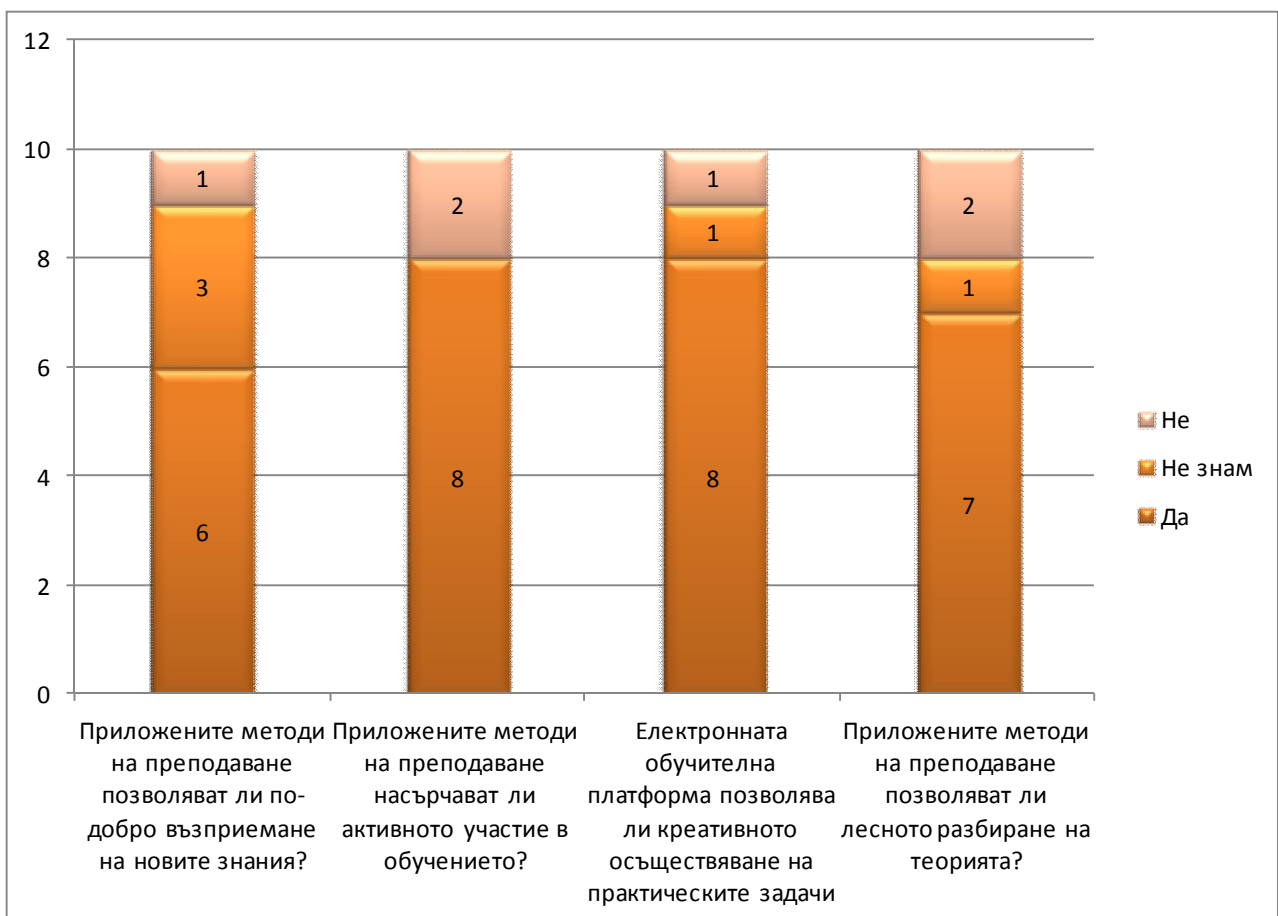
Най-важното постижение на обучението в проект KeyCom Kit е, че мнозинството от целевата група смятат, че са постигнали очакваните резултати (87%) и че това постижение ги насърчава да продължават да се обучават (83%). 82% от интервюираните смятат, че постигнатите резултати допринасят за личностното им развитие. По-малко от интервюираните смятат, че обучението допринесе за разрешаване на техните лични проблеми. Доста очевидно е, че хората, принадлежащи към групи, изложени на социални рискове е възможно да срещат проблеми, на които нито едно обучение не би могло да отговори.

Мненията на обучаемите с увреждания за учебното съдържание, методите на преподаване и системата за оценяване са доста сходни с тези на другите целеви групи. Мнозинството от интервюираните ги оценяват положително. Различава се възприемането на постигнатите резултати.

Съдържание

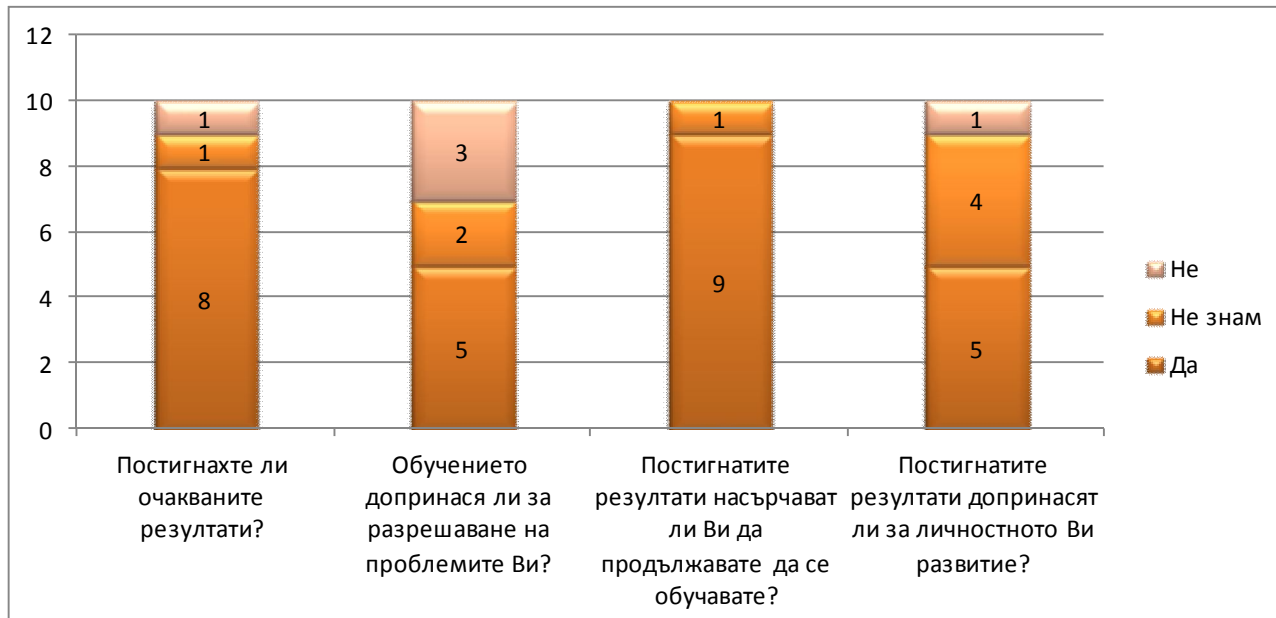
Методи на преподаване

Система на оценяване

Резултати

Абсолютно мнозинство от обучаемите са съгласни, че са постигнали очакваните резултати (8) и че ще продължат да се обучават (9). И все пак, по-малко хора смятат, че обучението допринесе за разрешаването на техните проблеми (5). Хората с увреждания се изправят пред много специфични проблеми и съвсем естествено на тях може да им изглежда, че обучението не винаги помага за разрешаването им. И все пак, тази група е изучавала само модула за Умения за

работа с компютър и може би тяхното мнение би се променило, ако продължат обучението си.

4. Заключение и препоръки

Научените уроци от пилотното обучение по проект KeyComKit, предоставено по различни начини в Испания, Австрия, България, Румъния и Литва позволяват да се направят заключения и препоръки, които могат да бъдат полезни за трансфер на концепцията на обучението, съдържанието и методологията в различни учебни контексти.

Като цяло, обучението разработено от проект KeyComKit постига главната си цел – даване права на хора с висок риск от социално изключване чрез засилване на техните ключови компетенции. След обучението, повечето от обучаемите възнамеряват да продължат да се обучават, да търсят професия, кариера или работа. В резултат от обучението те се чувстват по-уверени, конкурентноспособни и социално мобилни.

Комбинираното обучение и онлайн подкрепата са ефективни за по-младите обучаеми с по-добри умения за работа с компютър. За целевите групи в напреднала възраст и особено за тези, които са завършили образованието си преди десетилетия, методологията на комбинираното обучение има ограничен ефект. Тези категории обучаеми използват онлайн подкрепата недостатъчно не само поради липса на достъп до компютър, но също и поради недобре развити познавателни умения, което обезсърчава всяко самостоятелно обучение. Освен предоставеният достъп до компютър, не по-малко важно е и *фокусираното подобрене на познавателните способности на обучаемите*. Важна предпоставка за по-широко приложение на методологията на комбинираното обучение е насърчаването на обучаемите да работят самостоятелно и създаването на уебсайт с информация на различни нива, в зависимост от категориите на потребителите.

Като цяло, учебната програма отговаря на потребностите и стремежите на повечето от обучаемите. Теоретичните и практическите части са добре балансирани, а шаблона е атрактивен. Фактически е невъзможно да се отговори на учебните потребности на обучаеми със значително различни способности и стремежи. И все пак, създаването на учебни модули, лесно пригодими към различни учебни потребности от самите обучаеми ще повиши възможността за трансфер на обучителните модули към по-обширни целеви групи. Това може да се постигне чрез организиране на всяка дидактична единица като комбинация от поединици с различна сложност с направлявани връзки между поединиците и

дидактическите единици. Части от модулите могат да се предоставят под формата на ролеви игри. Също така, полезно подобрение на учебната програма би било ако съдържанието на модулите е по-интерактивно (чрез мултимедийни приложения или прости симулации и игри). Това особено се препоръчва за модулите, смятани за по-сложни, като например модула за математическа компетентност. Адаптирането на модулите спрямо различните професии (конкретни примери/реални приложения) ще обогати и улесни ученето.

Популяризирането на KeyComKit обучението и разпространението на добрите практики сред потенциалните целеви групи чрез Интернет и медията също има ограничено въздействие върху по-възрастните, по-малко образованите и неактивни целеви групи, които всъщност най-много се нуждаят от такова обучение. Подходът за достигане до възможно най-много хора и обществената подкрепа дадоха добри резултати и позволиха привличане към обучението на най-обезсърчените и неактивни хора. Този подход, обаче е доста скъп и има ясни ограничения, тъй като има за цел подбрана и ограничена аудитория. Успешният трансфер на обучението ще зависи от иновативните *инструменти за мотивация и разпространение* (рекламиране на ползите от неформалното обучение чрез неправителствени организации; организиране на събития за разпространение на добри практики).

Подходите за доставяне на обучението и инструментите за мотивация трябва да се различават и да отговарят на потребностите на целевите бенефициенти. Моделите за доставяне на обучението, дали добри резултати при по-младите и по-образовани обучаеми, които вече са участвали в други форми на обучение за възрастни имат по-малко въздействие върху целевите групи, които са по-малко мотивирани да учат. Гъвкавите и адаптирани към нуждите на бенефициентите модели за доставяне на обучението са същността на успешния трансфер на KeyCom Kit.

Следните силни и слаби страни на моделите за предоставяне на обучението са открити от различните целеви групи.

В **Испания** учителите и обучаемите се фокусират върху учебната програма и откриват следните силни страни:

- Висока практическа натовареност
- Атрактивен шаблон, липса на случаен материал, независимо от количеството на дидактичните единици.

Слабостта е свързана със съдържанието на определени модули. Някои предложения и коментари се отнасят до възможността за подбор на материала като допълнителен или по избор (поне за целите на пилотирането).

В **Австрия** за силни страни на доставяне на обучението се считат: достъпност (обучението е осъществено в добре познат за обучаемите обучителен център), гъвкавост (приспособяване на обучението спрямо нуждите на нашата целева група), мотивационни стойности (мотивацията за продължаване на обучението нараства), самостоятелно/онлайн обучение (участниците се запознават с методите на самообучение и техните предимства и са насърчени да продължат да ги използват).

Главната слабост е краткостта на обучението. Обучителите имат нужда от повече време, за да демонстрират методите за самообучение и да тренират уменията за четене на участниците.

В **Литва** обучителите и обучаемите откриват следните силни страни на доставяне на обучението чрез обществени обучителни центрове: *универсална достъпност* (безплатно, добро местоположение); *насърчаваща атмосфера* (всички обучаеми са със сходен социален статус и способности); *увеличаване на правата* (освен подобряване на уменията им, обучаемите имат повече възможности да разширят социалните си мрежи и да засилят позицията си в обществото).

Слабости: *домашни условия* (обучаемите се нуждаят да полагат минимални усилия, за да учат; те са заобиколени от познати хора; продължителността на обучението е гъвкава и приспособена към техните потребности – на края обучаемите може да не са подготвени да продължат обучението си извън обучителния си център); *малко разнообразие от инструменти за мотивация*; *непропорционално голяма роля на обучението лице в лице*.

В **Румъния** обучаемите и обучителите са посочили силни страни, подобни на тези, назовани от литовските участници:

- свободен достъп (до модулите, компютрите, обучението)
- приятелска обстановка – обучаемите имали почти еднакъв социален статус и умения
- всички модули позволяват на обучаемите да разширят знанията си и по този начин по-добре да разберат социалната и икономическата системи.

За слабости в обучението румънските участници считат:

- зависимост на обучаемите от обучението лице в лице поради липса на лични компютри;
- обучаемите казват, че за някои от модулите (*Модул 2 и Модул 4*) имат нужда от повече време, защото са ги сметнали за доста интересни, докато останалите модули били малко или много скучни.

В **България** Асоциация „Мария Кюри” има контакти с центрове за обучение на възрастни в южната част на България и им дава модулите в началото на

обучението. Тяхната обратна връзка е изключително положителна и за 8-те модула. Техните коментари с цел бъдещо развитие са, че би било добре *Модул 2* да бъде допълнен с допълнителни секции за онези потребители, които биха искали да продължат обучението си по английски език. *Модул 3* също получава коментари – ръководителите на обучението смятат, че раздели 4-7 би трябвало да се задават като допълнителна (по избор) информация. Те са съгласни с методологията на провеждане на обучението, а именно самостоятелно обучение с обучение лице в лице на определени етапи. Обемът на модулите като цяло е добър, но някои части от *Модул 3, 6 и 7* биха могли да се задават като информация по избор.

Участниците в обучението подчертават следните възможности за адаптиране на KeyComKit към нуждите на други целеви групи:

- модулите могат да се адаптират за хора с различни увреждания (България);
- всички модули могат да се използват от тези, които искат да работят в чужбина, тъй като структурата и съдържанието на модулите са лесни за разбиране и за адаптиране към различни учебни потребности (Румъния);
- Трансферимостта на дидактичните материали се гледа от гледната точка на специализирани училища и учебни центрове за възрастни. Има интерес и от училище в Хихон. Някои от модулите (*Модул 2, Модул 4 and Модул 5*) са използвани за референция в рамките на проект на Европейския социален фонд: „Плетене на мрежи срещу неуспеха в образованието и социалното изключване – мрежа на победителите” (Испания). Пилотирането е било външно за организацията, и по-точно Фондация „Метал Астуриас” не е организираща специален курс, а тестването е осъществено чрез специализираните училища за професионално обучение в Хихон. Това гарантира по-добра дисеминация и експлоатация на курса, мултиплицирайки интереса от други специализирани училища и учебни центрове за възрастни в региона. Идентификацията на специализираните училища и мениджърите/обучителите от други организации е предоставена чрез съответните въпросници.

Най-важното нещо е, че проект KeyComKit е внесъл огромна промяна в живота на някои от участниците в него. Случаите от практиката, представени в този доклад демонстрират колко важно ученето през целия живот може да бъде за промяната на живота на някои хора и каква стойност може да има то за всички, включени в него.